

gazete duvar
kitaP.

SAYI: 149 YIL: 3

Uzak Değil
Yapı Kredi
Yayınları'ndan...

**DEMİR
ÖZLÜ**

gazeteduvar.com.tr

**DEMİR
ÖZLÜ**

4

Demir Özlü’de anlam arayışı

hande balkız

12

**Gönüllü sürgünden
zorunlu sürgüne:
Demir Özlü...**

okan çil

19

Demir Özlü’nün incelikli öyküleri

beyza ertem

26

Modern bir felaket bekleyişi: Elia

mustafa orman

31

**Taşranın dinginliği,
imkansız aşkın hüznü:
Taşrada Bir Ay**

ismail akgöl

36

**Ünal Akkemik: Doğa, bir yatırım
aracı haline döndü**

soner sert

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

**İcra Kurulu Başkanı ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Anıl Mert Özsoy

Grafik Tasarım
Özgür Akkaya

Katkıda Bulunanlar

Hande Balkız, Soner Sert, İsmail Akgöl
Mustafa Orman, Okan Çil,
Beyza Ertem, Ezgi Sivrikaya

Yönetim Yeri:

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı
İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr
Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber
ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND
Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye
aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Türkçe edebiyatta bir dönüm noktası olan 50 Kuşağı'nın önemli isimlerinden Demir Özlü 13 Şubat'ta hayatını kaybetti. Özlü'yü kapağımıza taşıyarak uğurlamak istedik.

Demir Özlü, roman, öykü, deneme, anı, günlük gibi türlerde verdiği eserlerinin ilk adımını 1958'te yayımladığı ilk (öykü) kitabı Bunaltı ile attı. Bunaltı ile başladığı yolculuğunu otuz kitaba, onlarca ödüle, yüzlerce dergi-gazete yazısına ve binlerce okura dönüştürerek edebiyatımızın önemli isimlerinden biri olarak tarihimizde kendine müstesna bir yer elde etti. Hande Balkız, Beyza Ertem ve Okan Çil, Özlü'nün edebiyat anlayışını kaleme aldı.

Yılmaz Şener'in romanı 'Elia', İthaki Yayınları tarafından yayımlandı. Şener, 'Elia'da günümüzün iktidar ve otorite aygıtlarını, toplumun fotoğrafıyla çerçeveleyip; bekleyiş, korku, umut, iyimserlik gibi birçok açıdan yaşama bakıyor. Mustafa Orman yazdı.

J. L. Carr'ın 'Taşrada Bir Ay' kitabı Jaguar Kitap tarafından yayımlandı. İsmail Akgöl inceledi.

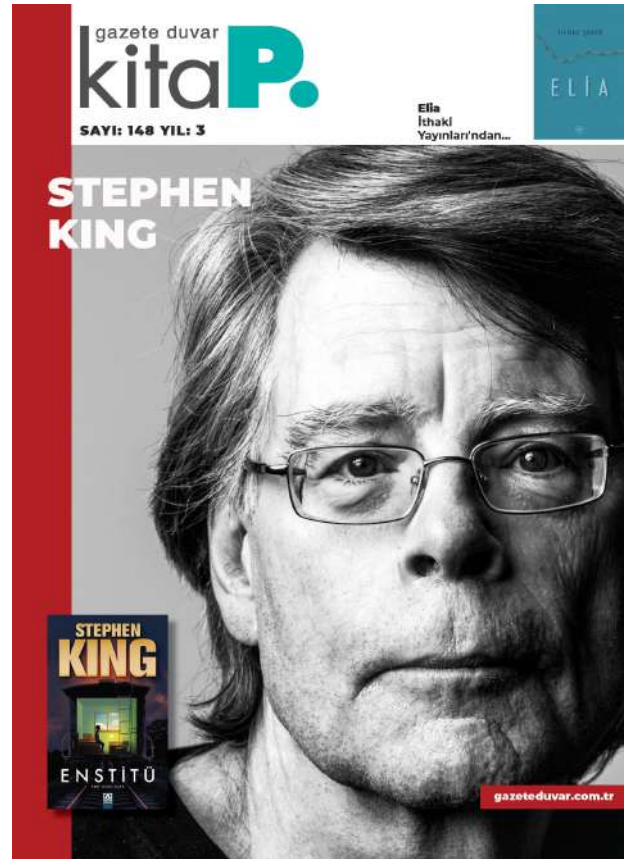
Ünal Akkemik'in 'Türkiye'nin Bütün Ağacları ve Çalıları' adlı kitabı İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayımlandı. Soner Sert'e konuşan Akkemik, "İklim değişikliği, artık bir üst aşamaya geçmeye başlamış ve iklim krizine dönmüştür. Son yaşanan İzmir yağışları buna en çarpıcı örneklerden biridir" dedi.

Marifet iltifata tabidir...

İyi okumalar.

Anıl Mert Özsoy

Önceki sayıda;
STEPHEN KING...
Farklı olanın günahı

Demir Özlü'de anlam arayışı

Demir Özlü; öykü, roman, anı, deneme, gezi yazısı gibi farklı estetik düzlemlerde eserler verir. Varoluşçuluk ekseninde ürettiği dönem, toplumcu bakış açısının öne çıktığı dönem ve sürgün sonrası dönem olmak üzere üç bölüme ayrılabilen olan edebî anlayışının merkezinde 'varoluş' probleminin olduğu söylenebilir. Bunaltı ve Önünde Boş Bir Uzam aralarında uzun yıllar bulunsa da temel kaygılarda kesişen iki metin. Bunaltı'da ben-öteki arasındaki çatışma zihinsel uzamın karmaşasında Önünde Boş Bir Uzam'da ise kent imgeleri dolayımıyla verilir. Bunaltı'da altı çizilen yalnızlık, yabancılaşma, boşluk, anlamsızlık gibi izlekler 'boş bir uzam' algısına taşınır.

hande balkız

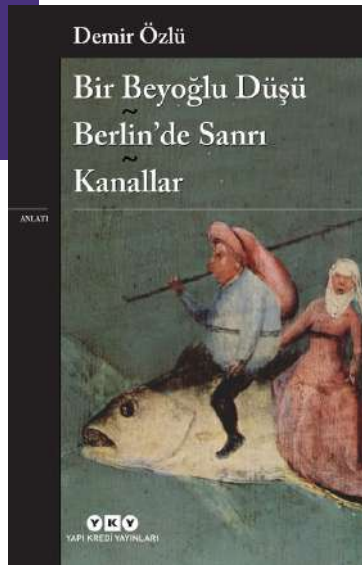
“

Bunaltı ve Önünde Boş Bir Uzam aralarında uzun yıllar bulunsa da temel kaygılarda kesişen iki metin. Bunaltı’da ben-öteki arasındaki çatışma zihinsel uzamın karmaşasında Önünde Boş Bir Uzam’da ise kent imgeleri dolayımıyla verilir.

“İstersen yazmayı dene. ‘Bu parçalanmış yaşamın neresine doğru gideceksin ama? Hangi yöne?’”¹ diye sorar Demir Özlü, *Önünde Boş Bir Uzam*’da. ‘Sen’ diliyle kurgulanan anlatı evreni mesafe algısı yaratır ancak iç sesi de yüzeye yaklaştıır. Bilinç düzlemine düşen bilinçaltı imgeleri dil ve anlatım sınırlarını esnetir. ‘Sen’in âna dair izlenimleri; sokaklarda, kafelerde, istasyonlarda ve anlatıyı/kenti adeta bir örümcek ağı gibi kuşatan kanalların kenarlarında gezinirken kentin geçmiş zamanlarını yüklenir. Özlü’nün Berlin’deki adımları, ontolojik sorguları mekânlara sinmiş seslerle, mekânların kabuk kabuk açıldığı görüntü ve imajlar sunar. Hangi yöne gidecektir yazar? İç ve dış coğrafyanın kesiştiği hangi zamanı yürüyecektir? Hangi ‘ben’i öne çıkartacak hangi ‘ben’i puslu bırakacaktır? Soru işaretleri mi, noktalar mı, üç noktalar mı olacaktır kılavuzu? Yönünü belirleyen harita hangi zamandan seçilecektir? Hangi deneyimler hangi korkuları, hangi kaygıları örtecek; hangilerini parlatacaktır?

Önünde Boş Bir Uzam, bir mektupla başlar. Yazarın, anlatıcının duygu durumlarının karışıp kaynaştığı dilde edebî form bir ulağa, kente dair izleklerin dile geldiği, ifşa edildiği bir biçime dönüşür.

“Berlin göllerle ve kanallarla çevrilidir. Bütün kanallar da en büyük göl olan Wansee’de birleşir. Brandenburg eyaleti burası. Berlin’in içinde beni en çok mutlu eden şey de caddelerin dizaynıdır. Müthiş rahatlık veren bir yer. Kent çok geniş bir araziye yayılmış. Elbette bir şehri sevmek için onun tarihiyle, orada yaşamış insanların tarihiyle de ilgilenmek gerekli. Ben bunu bir ölçüde eski gelişlerimde yapmıştım. Büyük Friedrich’in

Bir Beyoğlu Düşü – Berlin’de Sanrı – Kanallar, Demir Özlü, 260 syf., Yapı Kredi Yayınları, 2011.

1-Demir Özlü, *Önünde Boş Bir Uzam*, YKY, İstanbul, 2012, s.37 (Alıntılar bu baskıdandır.)

Özlü'nün Berlin'deki gezintileri geçmişle temas halindedir. Kente dair gözlemler düşünsel zeminde mayalanıp yazı tasarımlarına evrilirken gözlemlerin uzantıları taşıdıkları duygu değerleriyle geçmişteki kırılma ânlarına uzanır. Kayıp krizinin travmatik mekânlarından sinagog bunlardan biridir.

kurduğu barok kent Potsdam buraya on dakika. Voltaire'in de yaşadığı Sanssouci şatosu da orada. Aralık'ta çöplüğüme döneceğim.” (s.7)

Özlü'nün Berlin'deki gezintileri geçmişle temas halindedir. Kente dair gözlemler düşünsel zeminde mayalanıp yazı tasarımlarına evrilirken gözlemlerin uzantıları taşıdıkları duygu değerleriyle geçmişteki kırılma ânlarına uzanır. Kayıp krizinin travmatik mekânlarından sinagog bunlardan biridir.

“Hackescher Markt'a gittin, ön bölümü ayakta kalmış, sonra da yenilenmiş olan büyük sinagogun önüne kadar yürüdün. Sinagog şimdi polis koruması altındaydı. Berlin'e daha önceki gelişlerinde bu çok büyük ön bölümün ardında çok geniş bir toplantı salonu olduğunu Kristal Gece'den önce alınmış fotoğraflarda görmüştün. Yıkılmış olan o bölüm henüz yeniden inşa edilmemişti. Fotoğraflarda, kutsal günlerde o geniş bölümünde toplanmış Museviler tek tek görünüyordular. Savaş öncesi dönemin insanları. Kaçıp kurtulamayanları toplama kamplarına gönderilmeden önce.” (s.13)

Kristallnacht (Kristal Gece), 10 Kasım 1938'de Naziler'in Yahudi ev, sinagog ve iş yerlerine yaptıkları kanlı saldırının adı. O gün sokaklar cam kırıklarıyla dolu olduğu için Kristal Gece olarak anılmaktadır. Zaman- mekân ilişkisinin sınırlarını genişleten Kristal Gece, Özlü'de belleği harekete geçiren bir işlev görür. Başka zamanların duygu durumlarını taşıyan izler mekânın diliyle görünür hale gelir.

“Buraya gizli bir çekime kapılmış gibi geldin.” (s.9) der anlatıcı. Berlin'de biriken zamanların, imgelerin gölgesinde ilerler anlatı. Yerel bir tarihin, mekânların ve aidiyet algıları dola-

“

Demir Özlü'nün ilk öykü kitabı *Bunaltı* 1958'de yayımlanır. 1950 kuşağının etkilendiği varoluşçu felsefeyi yansıtan kitap J.P. Sartre ile de açık bir etkileşim örneği gösterir.

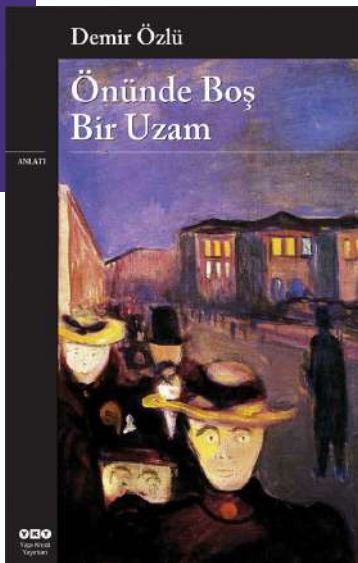
yımıyla oluşan bir benliğin, -çemberin dışında, kendi gerçekliğinden çıkmış olan anlatıcı- tanık olduğu karanlığı içselleştirir. Birçok yaratıma kapılar açan bu yeni karanlık *eski günlerin karanlığından* farksızdır. Ancak karanlık yeni yazı tasarımları için gerekli dağınıklığı ve parçalanmayı sağlar. Adım adım inşa edilen anlatıda kişisel ve mekânsal bellek örüntüleri ağır ağır sarmallanır. Zira yazı tasarımları kolay kolay gelmez aklına. Gelse de çoğunu derme çatma bulur Özlü. Özgün bir anlatıyı da başkaldırı olarak niteler.

“İyi yazılabilmiş her yazı bu haksızlıklar da içinde olmak üzere, bütün haksızlıklara başkaldırmadır. Kimsenin sesi çıkmıyor. Kalabalıklar bastırılmış düşlerinin soğuk imgeleri içinde sürüklenip gidiyorlar. Kendini iyileştirmek için yazdığını düşünüsen de, “ıssız çöllerden” ya da Berlin’deki kanallardan söz etsen de, bir “sis çanı” olacaksın sen. Korkma kendini koy ortaya.”² (s.12)

Bunaltı

Demir Özlü'nün ilk öykü kitabı *Bunaltı* 1958'de yayımlanır. 1950 kuşağının etkilendiği varoluşçu felsefeyi yansıtan kitap J.P. Sartre ile de açık bir etkileşim örneği gösterir. Leyla Erbil, Yusuf Atılgan, Ferit Edgü, Tezer Özlü, Bilge Karasu, Vüs'at O. Bener, Adnan Özyalçınır isimlerinin yer aldığı 1950 kuşağında varoluşçuluk her yazarda özgün bir ton kazanır ancak yalnızlık, yabancılaşma, kaçış, ontolojik kaygılar, ölüm, saçma gibi izleklerle ortak bir terminoloji üretir. *“1950’lerin ortalarından itibaren, anlatıcının, sahip olduğu huzursuzluk ve sıkıntıyı uzun uza-dıya anlattığı, yazarın yaratıcılığından ve gözlem gücünden beslenen “olaylara” pek az rastlanan*

2-Demir Özlü, ıssız çöllerin A. Camus’ye, sis çanının ise Melih Cevdet’e gönderme olduğunu dipnot düşer.

Önünde Boş Bir Uzam,
Demir Özlü, 76 syf.,
Yapı Kredi Yayınları, 2012.

Tiyatro', 'Garaj',
'Sokakta', 'Hüküm',
'Sokak', 'Bağısız'
ve 'Bunaltı' olmak
üzere yedi öykünün
yer aldığı Bunaltı'da
ölüm, hiçlik, kaygı,
yabancılaşma,
varoluşun anlamı/
anlamsızlığı
öykü kişilerinin iç
dünyalarındaki
temel çatışmalar
olarak belirir.

*öyküler yazan Demir Özlü, Sartre ile Türkiye'de
adından sıkça söz ettirmeye başlayan varoluşçu-
luk akımının temel meselelerini, doğrudan öykü
kişilerinin meseleleri hâline getirme çabasına gi-
rişir.*"³ 'Tiyatro', 'Garaj', 'Sokakta', 'Hüküm', 'So-
kak', 'Bağısız' ve 'Bunaltı' olmak üzere yedi öy-
künün yer aldığı *Bunaltı*'da ölüm, hiçlik, kaygı,
yabancılaşma, varoluşun anlamı/anlamsızlığı
öykü kişilerinin iç dünyalarındaki temel çatış-
malar olarak belirir.

J.P. Sartre'ın *Bulantı* romanındaki felsefî söy-
lem biçimi gibi Özlü'nün *Bunaltı* öyküsü de
benzer estetik kaygılar üzerinden ilerler. Gün-
lük biçiminde düzenlenen öyküde yaşama dair
sorgular yazı dolayımıyla aktarılır. Zihnin kar-
maşık, çok boyutlu uzamında ilerleyen öykü,
olay örgüsünün silikleştiği bir yapıdadır. Girift
düşünsel ağlar topluma uyum sağlayamayan,
kendi içinde yaşayan öykü kişinin bunaltı ek-
senindeki kaotik dünyasını yansıtır.

Yazmayı hem bir kaçış hem de yüzleşme alanı-
na dönüştüren öykü kişisi bireyin hayat içinde-
ki sivruluşunu, sürüklenişini, aidiyet oluştura-
mayışını, köksüzlüğünü sorgular. Bu bağlamda
yazmak, yazılar tasarlamak, iç dünyaya çekil-
mek, ne zaman biteceği bilinmeyen bir hayata
dayanma, tahammül etme anlamına gelir.

*"Olayları birer birer sıralamak sıkıntı veriyor
bana, hem olay da nedir ki? Önemli olan bizim
iç yaşamamızdır, bu sürüp duran acıdır. Varlı-
ğımın, kopmuş aşırılığa sürüklenmiş varlığımın
bu çoktan ölü töreler arasındaki serüveni bu,
kendim için ayrı bir yaşama kurmaya çalışmış-
tım, hepsi o kadar."*⁴ (s.84)

3-Jale Özata Dirlikyapan, Yazınsal Kavrayışta Köklü Bir
Değişim: Türk Öykücülüğünde 1950 Kuşağı, Bilkent
Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2007, s.123

4-Demir Özlü, *Bunaltı*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1958
(Alıntılar bu baskıdandır.)

J.P. Sartre'ın *Bulantı* romanındaki felsefî söylem biçimi gibi *Özlü'nün Bunaltı* öyküsü de benzer estetik kaygılar üzerinden ilerler. Günlük biçiminde düzenlenen öyküde yaşama dair sorgular yazı dolayımıyla aktarılır. Zihnin karmaşık, çok boyutlu uzamında ilerleyen öykü, olay örgüsünün silikleştiği bir yapıdadır. Girift düşünsel ağlar topluma uyum sağlayamayan, kendi içinde yaşayan öykü kişinin bunaltı eksenindeki kaotik dünyasını yansıtır.

“Ama beni odama kapanıp, kapıyı kilitlemeye sürükleyen tanrısal güç, bütün umudum ondaydı.” (s.87) Yalnızlığı anlamlı hale getiren yazma eylemine kutsal güç atfeden öykü kişisi uzlaşmadığı toplumdan, bilinçsiz kabalıklardan, sorgulamayan ‘öteki’lerden uzak durur. Kolektif yaşamı düzenleyen kurallar umrunda değildir. Heidegger’in “onlar alanı” diye ifade ettiği toplumsal yaşamdan kopup, iç dünyasında yeni bir ‘ben’ oluşturmaya çalışan yazar anlatıcı varoluşçu felsefelerin kalıp yargılarıyla düşünsel bağ kurar.⁵

“... bu cahillikten çokta bıkmıştım. Bu insanları zorla düşündürmeli. Ama nerde? Gazinoların, en lüks yerlerin, bütün bu cahil insanların toplandıkları yerlerin ardında bilgisizliğin, insanları tanımamanın, vahşice bir kötüye kullanma düşüncesinin yattığını biliyordum. Onları tanımanın tiksintisi. Herşeyi yetersiz bulmanın huzursuzluğu. Bu toplumla nasıl yaşarım ben? Herkesin beğenilerinin ötesine geçmişim bir kere. Onlardan ayrı bir yaşama, burjuvaların yaşadıkları yerlere tiksintiyle bakıyorum.” (s.95)

Kimsenin bir başkasını değiştirme gücü yoktur, kişi sadece kendi düşüncelerini, bakış açılarını değiştirebilir. Okuyarak, düşünerek, yazarak... Bu bağlamda esas önemli olan iç dünyadaki devinimdir. Kalem ile kağıt arasında geçmişiyse, sevdikleriyle, kendisiyle savaşıyor öykü kişisi küçük burjuva yaşantısının dışına çıkabildiğini düşünür. Ötekilere ait seslerin silikleştiği çemberde *“Kimim? Neyim? Nerden geliyorum? Nerden gelip bu masaya oturuyorum ?”* (s.97) sorularıyla başlayan süreç varoluşun anlamsızlığına ulaşır. Farkındalık güçlendikçe kişi bunaltıya sürüklenmektedir. Zira nesneler oldukları gibi

5-Hande Balkız, “Varoluşun Zarfları: *Bulantı*’dan *Bunaltı*’ya”, Varlık, Nisan 2019, s. 38-46

... bu cahillikten çokta bıkmıştım. Bu insanları zorla düşündürmeli. Ama nerde? Gazinoların, en lüks yerlerin, bütün bu cahil insanların toplandıkları yerlerin ardında bilgisizliğin, insanları tanımamanın, vahşice bir kötüye kullanma düşüncesinin yattığını biliyordum. Onları tanımanın tiksintisi. Herşeyi yetersiz bulmanın huzursuzluğu. Bu toplumla nasıl yaşarım ben?"

kalırken insan her an ölüme yaklaşmaktadır.

"Yaşamak anlamsızdır. Sevgiyle iyilikle, bir şey olacak diye bekleyerek, titizlenerek, kötülükten korkarak büyüttüğüm umutlarımın bir anda yıkıldığını, bu kaçınıcı görüşüm. Biliyorum artık, anlamsızlığa başımızı vura vura yaşayacağımızı. Çünkü ne olduğumuzu bilmiyoruz? Niçin yaratıldık? Durmadan, dinlenmeden bu anlamsızlığı yaşasın diye mi? Niçin beni buna mahkûm ettiler." (s.109)

Yazar anlatıcının yalnızlığı, ölümü, hayatı sorguladığı karmakarışık iç dünyasında yer yerinden oynarken dış dünyaya tek bir ses bile aktarılmaz. Kendi içine akan sessiz bir bunalımdır yaşadığı.

"Zamanın zalimcesine geçtiğini ve benim hiçbir şeyim olmadığını anladım. Yokluğa doğru gidiyorsunuz, üstelik hiçbir şeyiniz yok. Hiçbirşeysiz, tamamen yok olacaksınız. İnsanoğlu için en büyük korku yok olmak korkusudur. Bütün çılgınlıklarımızda ölümün gizliden gizliye hâkim olduğunu ve bizi elinde bir oyuncak gibi kullandığını görmüyor musunuz?" (s.112)

Toplumdan uzaklaştıkça belirginleşen özgürlük ve otantik birey oluş olumlu bir fikir gibi görünse de Jale Özata Dirlikyapan bu olumluluğun silik kaldığını ve arabesk bir tını taşıdığını belirtir.⁶ *Bunaltı*'da yalnızlık, saçmalık, farkındalık, bunaltı, toplumla çatışma zihinde sürekli dalgalanır. Ontolojik krizin getirdiği yalnızlık ve yazıya sığınma öykü kişisini varoluşçuluğun popüler imgelerinden karamsar bireye dönüştürür.

6-Özata Dirlikyapan, a.g.e., ,s.123

Demir Özlü;
öykü, roman, anı,
deneme, gezi yazısı
gibi farklı estetik
düzlemlerde eserler
verir. Varoluşçuluk
ekseninde ürettiği
dönem, toplumcu
bakış açısının öne
çıktığı dönem ve
sürgün sonrası
dönem olmak
üzere üç bölüme
ayrılacak olan
edebî anlayışının
merkezinde
'varoluş' probleminin
olduğu söylenebilir.

Sonuç

Demir Özlü; öykü, roman, anı, deneme, gezi yazısı gibi farklı estetik düzlemlerde eserler verir. Varoluşçuluk ekseninde ürettiği dönem, toplumcu bakış açısının öne çıktığı dönem ve sürgün sonrası dönem olmak üzere üç bölüme ayrılacak olan edebî anlayışının merkezinde 'varoluş' probleminin olduğu söylenebilir. *Bunaltı* ve *Önüde Boş Bir Uzam* aralarında uzun yıllar bulunsa da temel kaygılarda kesişen iki metin. *Bunaltı*'da ben-öteki arasındaki çatışma zihinsel uzamın karmaşasında *Önüde Boş Bir Uzam*'da ise kent imgeleri dolayısıyla verilir. *Bunaltı*'da altı çizilen yalnızlık, yabancılaşma, boşluk, anlamsızlık gibi izlekler 'boş bir uzam' algısına taşınır.

Demir Özlü'nün yazınsal belleğinde devinen sözcüğün 'arayış' olduğu söylenebilir. Zira hem düşünsel yazılarında hem de kurmacalarında farklı kimliklerle karşımıza çıkan soruların anlam arayışı ekseninde çoğaldığı görülür.

Gönüllü sürgünden zorunlu sürgüne: Demir Özlü...

1950 kuşağının önemli isimlerinden Demir Özlü, roman, öykü, deneme, anı, günlük gibi türlerde verdiği eserlerinin ilk adımını 1958'te yayımladığı ilk (öykü) kitabı Bunaltı ile attı. Bunaltı ile başladığı yolculuğunu otuz kitaba, onlarca ödüle, yüzlerce dergi-gazete yazısına ve binlerce okura dönüştürerek edebiyatımızın önemli isimlerinden biri olarak tarihimizde kendine müstesna bir yer elde etti.

okan çil

Ben 1935 yılında Vefa'da doğdum. Ünlü bozacının önünden, yirmi metre kadar Şehzadebaşı yönüne doğru yürürseniz, bir çıkmaz sokak vardır, orada, şimdi yıkılmış olan bir tahta evde. 1940 yılına kadar İstanbul'da kaldım.”

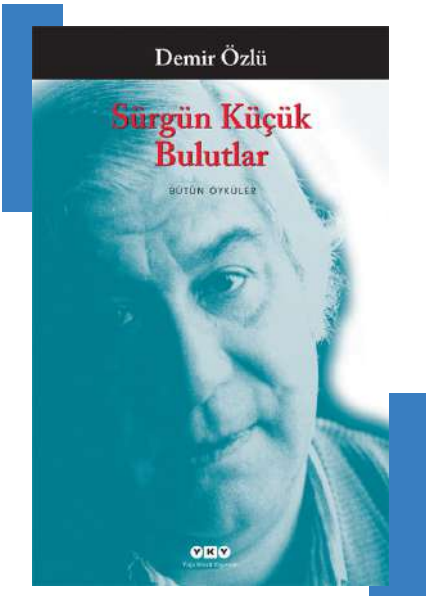
1935 yılında İstanbul'un Vefa'sında doğan Demir Özlü'yü geçtiğimiz günlerde yitirdik. 85 yıllık hayatında hem edebiyat dünyamızın hem de yakın siyasal tarihimizin önemli isimlerinden biri sayılan Özlü'nün bu beklenmedik vedası bütün okurlarını derinden sarstı.

“Ben 1935 yılında Vefa'da doğdum. Ünlü bozacının önünden, yirmi metre kadar Şehzadebaşı yönüne doğru yürürseniz, bir çıkmaz sokak vardır, orada, şimdi yıkılmış olan bir tahta evde. 1940 yılına kadar İstanbul'da kaldım.”

1935'in Vefası'nda dünyaya gözünü açtığında yaşıtı pek çok bebeğe göre şanslı sayılır. Babası Sabih Bey, annesi Nimet Hanım bilgili, görgülü insanlardır. Cumhuriyet'in ilk öğretmenlerinden oldukları için eğitim-öğretim vazifesiyle her yere gitmeyi göze almışlardır.

Bu vesileyle Kütahya'da görev yapmaya başladıkları yıllarda, 1942'de Sezer (Özlü Duru), 1943'te Tezer (Özlü) dünyaya gelir. Zorlu yaşam şartlarına ve ondan da zor olan toplumsal zihniyete karşı öğretmenliğe devam eden Sabih Bey ve Nimet Hanım, daha sonra Ödemiş'e tayinleri çıktığında, bu kez toparlanıp soluğun orada alırlar.

Ailevi nedenlerle eğitim hayatını farklı okullarda sürdüren Özlü, babasının İstanbul'u çok özlemeye başladığı yıllarda, yeni bir atamayla İstanbul'a tayin edilmesinden sonra İstanbul Kabataş Erkek Lisesi'nde okumaya başlar. Tabii bu kez aile bölünmüştür. Sabih Bey, Sezer ve Özlü İstanbul'a taşınmış, Nimet Hanım'la Tezer ise bir yıl sonra onlara dahil olabilmıştır.

Sürgün Küçük Bulutlar,
Demir Özlü, 756 syf.,
Yapı Kredi Yayınları, 2012.

1935'in Vefası'nda dünyaya gözünü açtığında yaşıtı pek çok bebeğe göre şanslı sayılır. Babası Sabih Bey, annesi Nimet Hanım bilgili, görgülü insanlardır. Cumhuriyet'in ilk öğretmenlerinden oldukları için eğitim-öğretim vazifesiyle her yere gitmeyi göze almışlardır.

EDEBİYATIN BÜYÜSÜ

Başta İstanbul, devamında Kabataş Erkek, Özlü'nün hayatını derinden etkileyeme başlar. Bunun ilk yansımalarından biriniyse öğretmeni Behçet Necatigil tetikler.

“İlk hafta genç bir öğretmen sınıfa girdi. Kravatı, ceketinin altında giydiği yünlü yeğinin üzerinde duruyordu. İşte bu genç öğretmenin daha ilk dersinde eski bir bağbozumu şölenu yaşadım. Diğer öğrenciler gibi. Ne mutlu ki, onun haftada altı saat dersi vardı. Kim göndermişti bu öğretmeni? Edebiyatın bir tanrısı var mıydı? Kuşkusuz onun şiirini yazdığı Pan her şeyin tanrısıydı aslında ama insanın iç yaşamını sonsuzca yücelten edebiyatın özel bir tanrısı olmak gerekti.”

Necatigil'in tavrından, edebiyata olan yaklaşımından oldukça etkilenen Özlü, ilk yazı denemelerine bu yıllarda başlar. Kendini geliştirmek, farklı kültürleri tanımak maksadıyla Fransız Konsolosluğu'nun açtığı Fransızca kursuna gittiğindeyse listede gördüğü, kendisi gibi Fransızca kursuna gelmiş olan bir ismi aklına kazır. Bu isim Ferit Edgü'dür.

Ta o yıllardan başlayan dostlukları edebiyata olan ilgileriyle beraber gelişir. Kafka, Dostoyevski, Sartre gibi yazarlarla tanışması da yine bu yıllara rastlar.

İlk öyküsünü okulun çıkardığı Dönüm dergisinde, 1952'de yayımlayan Özlü, hayatını da ilgisi gereği yavaş yavaş şekillendirmeye başlar. 1953'te liseyi bitip İstanbul Hukuk'a girer. 1959'da burayı da bitirir.

Başta İstanbul, devamında Kabataş Erkek, Demir Özlü'nün hayatını derinden etkileyeme başlar. Bunun ilk yansımalarından biriniyse öğretmeni Behçet Necatigil tetikler. Necatigil'in tavrından, edebiyata olan yaklaşımından oldukça etkilenen Özlü, ilk yazı denemelerine bu yıllarda başlar.

Paris Günleri,
Demir Özlü, 112 syf.,
Yapı Kredi Yayınları, 2017.

Hem üniversite döneminde hem de sonrasında edebiyat-sanat çevresiyle iç içe olan Özlü'nün ve yaşıtı gençlerin en büyük şanslarından biri Beyoğlu kafeleri, pastaneleridir. Özellikle bazıları “kurtarılmış bölge” olarak addedilir. Farklı disiplinlerden, farklı estetik kaygılarla sanata ve edebiyata gönül veren gençler bu gibi yerlerde buluşup sosyalleşirler. Sadece kendi yaş gruplarıyla değil, pek çok ustayla da oturup kalkarlar. Bu mekânların başında da meşhur Baylan Pastanesi gelir.

“Herkes Baylan’a geldiğinde yalnızlıktan kurtulup başka bir dünyaya giriyordu. Okuduklarından yazdıklarından orada söz ediyordu herkes. Sinemaya gidiliyor, sonra gene Baylan’a dönülüyordu. (...) Baylan birbirimizi bulduğumuz bir özgürlük sahnesiydi bizim için. Yaşam oradaydı, gerçeküstücülük de varoluşçuluk da. Toplumsal düşüncelerle karşılaşmanın yeri de orasıydı. Baylan’a toplumun tabuları sızılmıyordu. Kızların da erkeklerin de toplumdan ayrı düşmüş cinsel özgürlük arayan kadınların da genç kadın yaratıcıların da geldikleri yerdi orası.”

Özlü edebiyatla ve sol siyasetle iç içe bir yaşam sürmeye başladığı 1950’li yılları oldukça verimli geçirir. Fakülteyi bitirdikten sonra avukatlık stajını da tamamlar ve sonra Paris’e yerleşip Sorbonne Üniversitesi’ne kaydolur. Burada Jacques Derrida’nın, Jean Wahl’ın derslerine katılır.

GÖNÜLLÜ SÜRGÜNDEN ZORUNLU SÜRGÜNE

Paris’te geçirdiği günlerden sonra 1962’de Türkiye’ye dönüp İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Metot Bilim Kürsüsü’nde asistan

Kendini geliştirmek, farklı kùltùrleri tanımak maksadıyla Fransız Konsolosluğu'nun açtığı Fransızca kursuna gittiğindeyse listede gördüğü, kendisi gibi Fransızca kursuna gelmiş olan bir ismi aklına kazır. Bu isim Ferit Edgü'dür. Ta o yıllardan başlayan dostlukları edebiyata olan ilgileriyle beraber gelişir. Kafka, Dostoyevski, Sartre gibi yazarlarla tanışması da yine bu yıllara rastlar.

olarak görev alır ancak memleketin siyasal atmosferi önünü tıkamaydı çok geçmeden başarır. Ferit Edgü'ye yazdığı mektubunda, "yanında çalıştığım profesör, (...) İşçi Partisi'nde çalışmam onu korkuttu, beni istifaya zorladı, ben de istifa etmedim, çıkarılmamı istedim," diye yazar.

Üniversiteden çıkarıldıktan sonra askere alınan, askerden sonra avukatlık cùbbesini sırtına geçirip askerî mahkemelere karşı vicdanı savunan Özlü, geçim sıkıntısı sebebiyle ilk eşinden ayrılır ve bir süre sonra İsveçli gazeteci Ulla Lundström ile evlenir.

70'li yıllar sadece Özlü ailesi için değil, bütün ÷lke için oldukça kanlı çatışmalarla, katliam haberleriyle geçer. O günleri ve yurt dışına çıkma kararını Süręünde On Yıl adlı kitabında şu şekilde anlatır.

"Arnavutköy'deki eve döndüğümde, karım yabancı gazeteci olduğu için kapı önüne bir bekçi yolladılar. Bekçinin kapının önünde dikilip durmasına üzüldüğümden onu gerisin geriye karakola yolladım. Tercüman gazetesi karımın İsveç TV'si için cezaevindeki Yılmaz Güney'le yaptığı bir interview'i bahane ederek, onun hakkında haksız ve doğru olmayan yayın yaptı. Bu yalan haberi mahkeme yoluyla tekzip ettim. Adalet Bakanı'nın Yılmaz Güney'le hapishane- de interview yapılmasına izin verilmesini muhalefet 11'ler- CHP hükümeti aleyhine sorun yapmak istedi. Dört buçuk yaşında olan oğlum Harun olayların baskısını üzerinde hissediyordu. Böylece karımla oğlumu Stockholm'e göndermeye, ardından da kendim giderek, uzunca bir süre -önce altı ay, olmazsa iki yıl- orada oturmaya karar verdim. Onlar 30 Mart 1979 günü Stockholm'e uçtular."

1950 kuşağının önemli isimlerinden Özlü, roman, öykü, deneme, anı, günlük gibi türlerde verdiği eserlerinin ilk adımını 1958'te yayımladığı ilk (öykü) kitabı **Bunaltı** ile attı.

Ne var ki Özlü Stockholm'e ayak uydurmakta hayli zorlanır. Bunun en temel sebeplerinin başında pek tabii ki kendini gönüllü sürgün olarak addetmesi yatar. Yazmak bile gelmez içinden, kafası hep dağınıktır; sürekli okur ve irili ufaklı birtakım işlerle uğraşır.

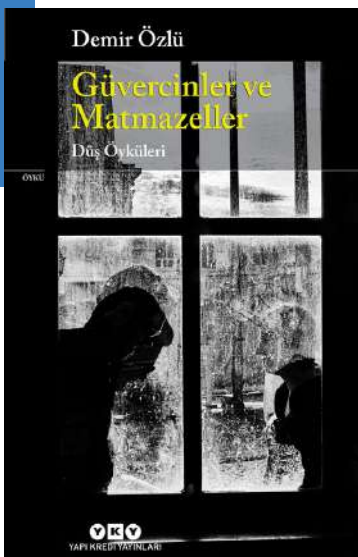
Yaklaşık altı ay sonra İstanbul özlemine yenilip yurda dönse de her şeyin daha da kötüye gittiğini, böyle bir atmosferde, kelle koltukta yaşayıp çocuğunu yetiştiremeyeceğine karar verdikten sonra yeniden Stockholm'e döner.

Gönüllü sürgünü ise çok geçmeden resmî sürgüne dönüşür. 1983 yılında, Köln'de yayımlanan Demokrat Türkiye'deki yazıları sebebiyle hakkında dava açılır. Sıkıyönetim Savcılığı, Türk Ceza Yasası'nın 140. Maddesine göre gıyaben tutuklama kararı verir. Bunu pekiştiren bir diğer olaysa pasaport yenileme işlemi sırasında gerçekleşir. Özlü Türkiye Konsolosluğu'na yenileme için verdiği pasaportunu ve kimliğini bir daha geri alamaz. Üstüne üstlük 10 Kasım 1986'da Resmî Gazete'de yayımlanan kararla vatandaşlıktan çıkarıldığı duyurulur.

Bu dönemde hepten karamsarlaşan Özlü, ailesinin ve arkadaşlarının büyük desteğiyle yeniden ayağa kalkar. Zorunlu sürgünün bitişi ise seksenli yılların sonuna rastlar. Bülent Ecevit'in girişimleri sonucunda yasağı kalkan Özlü 12 Aralık 1989'da yeniden Türkiye'ye gelir.

30 KİTAP, ONLARCA ÖDÜL...

1950 kuşağının önemli isimlerinden Özlü, roman, öykü, deneme, anı, günlük gibi türlerde verdiği eserlerinin ilk adımını 1958'te yayımladığı ilk (öykü) kitabı **Bunaltı** ile attı.

Güvercinler ve Matmazeller,
Demir Özlü, 164 syf.,
Yapı Kredi Yayınları, 2018.

Bunaltı ile başladığı yolculuğunu otuz kitaba, onlarca ödüle, yüzlerce dergi-gazete yazısına ve binlerce okura dönüştürerek edebiyatımızın önemli isimlerinden biri olarak tarihimizde kendine müstesna bir yer elde etti.

Bunaltı ile başladığı yolculuğunu otuz kitaba, onlarca ödüle, yüzlerce dergi-gazete yazısına ve binlerce okura dönüştürerek edebiyatımızın önemli isimlerinden biri olarak tarihimizde kendine müstesna bir yer elde etti.

Güle güle Demir Özlü.

Bir Küçükburjuvanın Gençlik Yılları, Demir Özlü, 448 syf., Yapı Kredi Yayınları, 2013.

Kaynak

Ne Mutlu Ulysses Gibi, Demir Özlü, Simavi Yayınları, 1991

Sürgünde On Yıl, Demir Özlü, İş Bankası Kültür Yayınları, 2001

Demir Özlü İnsan ve Eser, Sevda Geçen, Ardahan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2020

Demir Özlü'nün incelikli öyküleri

Demir Özlü farklı türlerde kalem oynatan 'iyi' bir yazardı evet, fakat samimi ve nahif mizacıyla da ayrı bir yer edindi okurlarının kalbinde. Hürriyete düşkünlüğü, duyarlılığı, zamana/mekâna/varlığa dair incelikli fikirleri, bugün üzerine çokça yazıp çizdiğimiz 50 Kuşağı'nın bir parçası olmasında mutlaka etkiliydi. Sanatçı duyarlılığının yanında aydın bilincine de sahip ender isimlerdendi. Flâneur ruhuna sahipti; İstanbul'u her yönüyle ele aldı, onu sevdi, ondan ayrı düştüğünde hep özledi...

beyza ertem

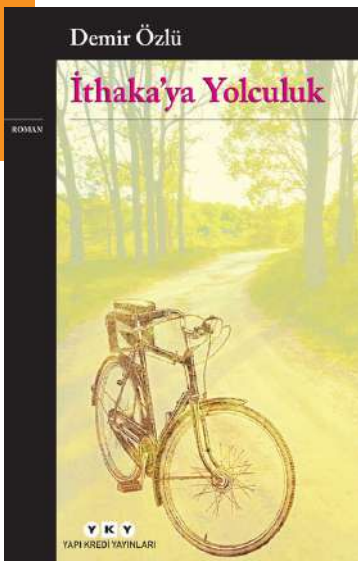

Demir Özlü farklı türlerde kalem oynatan “iyi” bir yazardı evet, fakat samimi ve nahif mizacıyla da ayrı bir yer edindi okurlarının kalbinde. Hürriyete düşkünlüğü, duyarlılığı, zamana/mekâna/varlığa dair incelikli fikirleri, bugün üzerine çokça yazıp çizdiğimiz 50 Kuşağı’nın bir parçası olmasında mutlaka etkiliydi.

Yazma eyleminin insan sevgisini yaymak için bir araç olduğuna inanan, tüm insanlık için, barışçıl bir dünya için yazan; hem kalemi hem zihni çok yönlü bir yazarı, aydını, dostu yitirdik. Demir Özlü’yü yitirdik. Böyle kayıplardan sonra bir şeyler söylemek, her zaman zor...

Demir Özlü farklı türlerde kalem oynatan “iyi” bir yazardı evet, fakat samimi ve nahif mizacıyla da ayrı bir yer edindi okurlarının kalbinde. Hürriyete düşkünlüğü, duyarlılığı, zamana/mekâna/varlığa dair incelikli fikirleri, bugün üzerine çokça yazıp çizdiğimiz 50 Kuşağı’nın bir parçası olmasında mutlaka etkiliydi. Sanatçı duyarlılığının yanında aydın bilincine de sahip ender isimlerdendi. Flâneur ruhuna sahipti; İstanbul’u her yönüyle ele aldı, onu sevdi, ondan ayrı düştüğünde hep özledi. Fakat tüm bunların yanında onun “kimliğini” de ayrıca önemsendi. Kent-insan ilişkisine odaklanırken, İstanbul’u anlatırken, kentin sorunlarıyla da ilgilendi Özlü, bu problemlere çözüm aradı, modernleşmenin getirilerini de götürülerini de tartıştı. Metinlerinde Varoluşçu felsefenin etkileri görülen yazarların genellikle yalnızca bireyle ilgilendiğine dair bir yanılgı var. Özlü, yüzü topluma dönük tavrıyla, hukukçu oluşunun da etkisiyle toplumsal ve sosyal meselelere karşı gösterdiği titizlikle bu yanılgıyı çürüten sanatçılardandı.

Çocuk yaşlarda, entelektüel bir ortamda, aile evinde başlayan edebiyat sevgisi, Özlü’nün yazarak anlatmaya adanmış bir yaşam sürmesini sağladı. Özlü, bize her anlamda kuvvetli bir külliyyat ve bu külliyyatın bir parçası olarak okurken o derin duyarlılığı hissedebileceğimiz öyküler bıraktı. Herkesin yolunun bir gün kesişmesini dilediğim öyküler, yazmasaydı deli olacağı öyküler... Sait Faik’e çok yakın bir cümle kuruyor Özlü, “Bunaltı” öyküsünde: “(...) lokantada yemek yerken,

İthaka'ya Yolculuk,
Demir Özlü, 160 syf.,
Yapı Kredi Yayınları, 2020.

Sanatçı duyarlılığının yanında aydın bilincine de sahip ender isimlerdendi. Flâneur ruhuna sahipti; İstanbul'u her yönüyle ele aldı, onu sevdi, ondan ayrı düştüğünde hep özledi. Fakat tüm bunların yanında onun "kimliğini" de ayrıca önemsedti. Kent-insan ilişkisine odaklanırken, İstanbul'u anlatırken, kentin sorunlarıyla da ilgilendi Özlü.

lokantanın kâğıt peçetesine yazmaya başlamıştım, kâğıdım yoktu çünkü. Üzerinde Dandrino yazılı peçete, onu da bulmasaydım çıldıracaktım." Yine aynı öyküde, yaşamın anlamsızlığını sorgulayan öykü kişisine, anlatıcısına, "(...) yazmaktan başka kurtuluş yoktur. İnsanoğlunun bayağılığını her gün yeniden yüzüne vurmaktan başka," dedirtiyor.

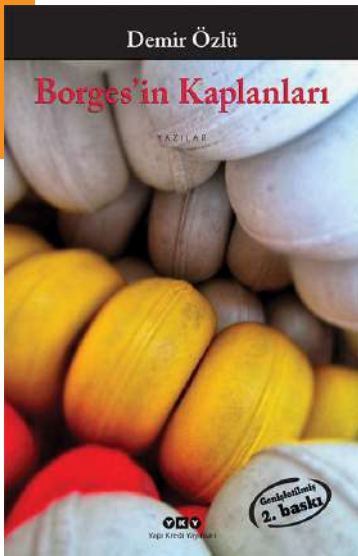
50 KUŞAĞI ÖYKÜCÜLERİ...

"1950 Kuşağı öykücülerini" dediğinde, aklımıza önce "birey" gelir. Bu kuşağın temsilcilerini kendilerinden önceki öykü anlayışından ayıran ve aynı çizgide buluşturan birçok nitelik var. Varoluşçu felsefe, gerçeküstücü yaklaşım, biçim denemeleri gibi farklı ortak noktalar sayılabilir, fakat en başta "insan"dan ve ona olan yaklaşımdan bahsetmek gerek. Bilindiği üzere 40'lı yıllara toplum odaklı ve olabildiğince "gerçekçi" bir edebiyat anlayışı hâkimdi. Bu gerçekçilik içinde insan toplumu anlatmak için bir araçtı; "tek başına" insana ve onun ruhuna, duygulanımlarına neredeyse hiç yer yoktu. Düzenin değişmesini isteyen yazarlar, şiirde yaşanan kırılmaya da paralel bir şekilde, kendi ve dönemine göre "yeni" edebiyat anlayışlarını geliştirdi ve metinlerini bu doğrultuda kaleme aldı. "İnsan"ı önceleyen tavırları sebebiyle de, tabii olarak, Batı'da "birey"i merkezine alan fikir akımlarından etkilendiler. Her biri bu akımları kendince yorumladı, kendince yazdı. Böylece bizlere, bugün öyküde "modern yazın" söz konusu olduğunda "öncü" olarak göreceğimiz bir kuşağın metinleri miras kaldı. Ve Demir Özlü'nün de tüm metinlerine yansıyan duyarlı tavrıyla, bu yazarlar arasında yer alması kaçınılmazdı.

Demir Özlü, liseyi bitirdiği yıl bir öyküyle Yunus Nadi'ye başvurur, fakat ödül alamaz. Ede-

Metinlerinde Varoluşçu felsefenin etkileri görülen yazarların genellikle yalnızca bireyle ilgilendiğine dair bir yanılgı var. Özlü, yüzü topluma dönük tavrıyla, hukukçu oluşunun da etkisiyle toplumsal ve sosyal meselelere karşı gösterdiği titizlikle bu yanılgıyı çürüten sanatçılardandı.

Borges'in Kaplanları,
Demir Özlü, 260 syf.,
Yapı Kredi Yayınları, 1997.

biyat dünyasına ilk adımı, “Dönüm” dergisinde yayımlanan öyküsüyle gerçekleşir. Adıyla Sartre’in “Bulantı”sını hatırlatan ve bu nedenle her bilinçli okurun en azından “bir merakla” eline aldığına inandığım -belki de umduğum- ilk öykü kitabı “Bunaltı”, 1958’de yayımlanır. 1963’te yayımlanan ikinci öykü kitabı “Soluma”, 1964 TDK Hikâye Ödülü’ne layık görülür. Onları takip eden “Boğuntulu Sokaklar” 1966’da, “Öteki Günler Gibi Bir Gün” 1974’te, “Aşk ve Poster” 1980’de okurla buluşur. 1988’de yayımlanan “Stockholm Öyküleri”, 1989 Sait Faik Hikâye Armağanı’nın sahibi olur. Öyküye verilen kısa bir aradan sonra yazarın seçme öykülerinin yer aldığı “İstanbul Büyüsü” yayımlanır. 2000’li yıllara uzanan bu yolculuk, “Geçen Yaz Kentte Kızlar” ve yine seçme öykülerden oluşan “Şapka, Deniz Kıyısı ve Yüz” ile devam eder. 2011’de Sel Yayıncılık tarafından yayımlanan “Kendi Evine Varamamak: Düş Öyküleri”, yazarın son öykü kitabı olmakla birlikte, Özlü’nün “Bunaltı” ile “Geçen Yaz Kentte Kızlar” arasındaki yedi kitaptan öykülerinin Yapı Kredi Yayınları tarafından “Sürgün Küçük Bulutlar” adıyla 2012 yılında kitaplaştırıldığını da ekleyelim. Öykülerin toplandığı ve tek cilt halinde okura sunulduğu bu kitap, Özlü’yle tanışmamış olanlar için, bütünü yansıtan yapısı ve kolay ulaşılabilirliğiyle iyi bir seçenek.

Türkçe öyküde “bunalım” dendiğinde, Demir Özlü ve Ferit Edgü gelir hemen aklımıza. Varoluşçuluk ve Demir Özlü deyince ise önce üç öykü kitabı belirir zihnimizde: “Bunaltı”, “Soluma” ve “Boğuntulu Sokaklar”. Yazar bu kitaplardan sonra hem kişisel yaşamındaki gelişmelerin etkisiyle hem de fikri önceleyen bir tavırla bireyden topluma doğru uzanan ve genişleyen bir bakış açısıyla yazmaya başlıyor. Fakat bu noktaya, “Öteki Günler Gibi Bir Gün”e varana dek, Özlü’nün öykülerinde fikri zeminin bir getirisi olarak durumlar

Çocuk yaşlarda, entelektüel bir ortamda, aile evinde başlayan edebiyat sevgisi, Özlü'nün yazarak anlatmaya adanmış bir yaşam sürmesini sağladı. Özlü, bize her anlamda kuvvetli bir külliyat ve bu külliyyatın bir parçası olarak okurken o derin duyarlılığı hissedebileceğimiz öyküler bıraktı.

üzerinde durduğunu görüyoruz. İnsanın düştüğü durumların, insanı “insan” yapan durumların, ruh hallerinin ve çatışmaların... Elbette bireyin yalnızlığı, dünya üzerindeki konumu, debelenme ve mücadele hali de ister istemez Özlü'nün temalarını oluşturuyor. Yazarın bu temaları işleyiş şekli ise öykü kişilerinin de durumlar üzerinde durmasını sağlıyor. Onun öykülerinde gerçekleştirilen eylemden ziyade “düşünme eylemi” mühim. Yazarın kafa yorduğu meseleler, öykü kişilerinin de kafa yorduğu meseleler haline gelmekte. Yalnızlık, bireyin topluma ve kendine yabancılaşması, birey-düzen çatışması, uyumsuzluk ve huzursuzluk, kent-insan-toplum ilişkisi, Özlü'nün öykülerinin anahtar kavramları.

Tüm bunlar okura Varoluşçu felsefenin kapılarını aralıyor. Ki Özlü de dile getirmiştir bunu. Sözgelimi yazar “Soluma”dan bahsederken bu adı seçme sebebinin “soluk almaktan gelen soluma sözcüğüne varoluşsal bir anın anlatımını yüklemek” istediğini söylüyor. Kitapta yer alan beş öyküde de bireyin varoluşsal bunalımının yaşamının orta yerinde durduğunu görüyoruz. Yahut öykü kitabına “Bunaltı” adını vermesi bir tesadüf değil elbette. Söz buraya gelmişken “Bunaltı”nın hem okurları için hem de Özlü için ayrı bir yerde durduğunu söyleyelim. Yazarın kendi parasıyla yayımlattığı kitap, Özlü için bir “ilk” olmasının yanında, birçok araştırmacı tarafından 50’li yıllarda iye’de varoluşçu felsefenin izlerini yansıtan ilk edebi eser olarak değerlendiriliyor. Kitapta yer alan yedi öyküden “Bunaltı”, “Bağısız”, “Sokak”, “Sokakta”, “Tiyatro” gibi öykülerin atmosferinde, Sartre’ın “İnsan bir bunaltıdır” fikrinin izlerini apaçık görmek mümkün. Yine adıyla öykülerin muhteviyatı hakkında ipucu veren kitaplardan “Boğuntulu Sokaklar”, Özlü’nün dilin imkânlarını zorlayan, biçim-içerik uyumunu dikkate alan, yeni söyleyişlere açık tavrının

bir göstergesi. Ayrıca yazarın “kent” algısının belirli bir olgunluğa eriştiğinin de müjdecisi.

“Bunalım” ve “bunaltı/bulantı” deyince zihnim beni hemen yazarın “Soluma” adlı öykü kitabında yer alan “Derine” öyküsüne yönlendiriyor. Bu öykü, bahsi geçen kavramların bir edebi metne can verdiğinin kanıtı. Öyle ki bu metinde yer alan öykü kişinin durmadan midesi bulanıyor, sokağa çıktığında kusmamak için zor tutuyor kendini. Yabancılaşmanın bir “üst-metin” olarak yorumlanabileceği en güzel örneklerden. Zaman zaman bu duygunun öykü kişilerinin intiharına yahut intihara meyletmesine sebep olduğunu da görüyoruz. Bununla birlikte, Heidegger’in “fırlatılmışlık” duygusuna, Sartre’ın “hiçliğe” varan anlayışına yaklaşan cümleler yer alıyor Özlü’nün öykülerinde. “Çocukluk hastalıkları” gibi başlayan bunaltısının “anlaşılması için” akşamları oturup yazı yazan bir anlatıcıya sahip olan “Bunaltı”dan bir pasaj:

“(…) Biliyorum artık, anlamsızlığa başımızı vura vura yaşayacağımızı. Çünkü ne olduğumuzu bilmiyoruz? Niçin varolduk? Durmadan, dinlenmeden bu anlamsızlığı yaşasın diye mi? Niçin beni buna mahkûm ettiler. Mahkûm ettiler, anlıyorum. Ben de bu dünyaya atılmaya, acıyı, üzüntüyü, anlamsız sevinci yaşamaya, ama gene de anlamlı olsun diye çalışmaya, diretmeye mahkûmmuşum. Atılmış, mahkûm edilmiş.”

“Öteki Günler Gibi Bir Gün” ve “Aşk ve Poster”de yer alan öykülerle birlikte Özlü edebiyatında yeni bir dönem başlıyor. Fakat bu, felsefi atmosferin yok olduğu anlamına gelmiyor. Özlü bu kitaplarda yine bireyin sıkıntılarını yansıtmakla birlikte, eleştirel bir tavırla toplumu ve ideolojik yapıyı da yansıtıyor. Yavaş yavaş yaptığı seyahatlerin kalemi üzerindeki etkilerini de fark etmeye başlıyo-

Bunalım” ve “bunaltı/bulantı” deyince zihnim beni hemen yazarın “Soluma” adlı öykü kitabında yer alan “Derine” öyküsüne yönlendiriyor. Bu öykü, bahsi geçen kavramların bir edebi metne can verdiğinin kanıtı. Öyle ki bu metinde yer alan öykü kişinin durmadan midesi bulanıyor, sokağa çıktığında kusmamak için zor tutuyor kendini. Yabancılaşmanın bir “üst-metin” olarak yorumlanabileceği en güzel örneklerden.

ruz bu öykülerle. Ki “Stockholm Öyküleri”ndeki mekân algısında bu durumu çok daha açık bir şekilde görmek mümkün. Çünkü “Stockholm Öyküleri” bilindiği üzere yazarın Stockholm döneminde yazdığı metinlerden oluşmakta, yani hayatında yepyeni bir dönemi, sürgün dönemini temsil etmekte. Sürgün bir hayat, her insanın hayatını kökünden değiştirir elbet, dolayısıyla Özlü gibi duyarlı bir kalemin “yazmak” üzerine fikirlerini şekillendirmesi/dönüştürmesi de kaçınılmaz. Bu kez yabancılaşan/yalnızlaşan öykü kişileri değil, Özlü’nün ta kendisidir. Farklı türde yazılmış metinlerine yapılacak yazar merkezli okumalarda sürgün halinin metinlerine yansımalarını yıldan yıla takip etmek mümkün.

Demir Özlü metinleri üzerine yapılan çalışmaların sayısı oldukça sınırlı, fakat bu az ve öz çalışmalar oldukça nitelikli. Ne yazık ki “yaşarken” “dokunmuyoruz” bazı yazarların metinlerine, hakkında söz söylemek daha zor -daha doğrusu riskli- geliyor. Dilerim yazarın metinlerine bütüncül bir bakışla yaklaşan çalışmalara yenileri eklenir, farklı yöntemlerle, metinlerin spesifik niteliklerine yoğunlaşan “odak” çalışmalar gerçekleşir ve akademik literatürde de bir Özlü çalışmaları külliyatı oluşur. İnsanı ve onu ilgilendiren her şeyi dert edinmiş yazarlarımızı unutturmamak, boynumuzun borcu.

Özlü’nün cümleleriyle bitirelim. Kendini birdenbire yer altında buluveren Ahmet Nedim üzerinden, (metinlerinde ortak bir şekilde var olan) anlam arayışını “usul usul” hissettiren “Yerebatan” öyküsünden:

“Ne kadar derin olursa olsun, usul usul kazacaksın toprağı, açacaksın yürüyeceğin yolu. Çünkü tek kişi olsan da bir çoğunluksun sen.”

Modern bir felaket bekleyişi: Elia

Yılmaz şener'in romanı
'Elia', İthaki Yayınları
tarafından yayımlandı.
şener, 'Elia'da günümüzün
iktidar ve otorite
aygıtlarını, toplumun
fotoğrafiyla çerçeveler;
bekleyiş, korku, umut,
iyimserlik gibi birçok
açıdan yaşama bakar.

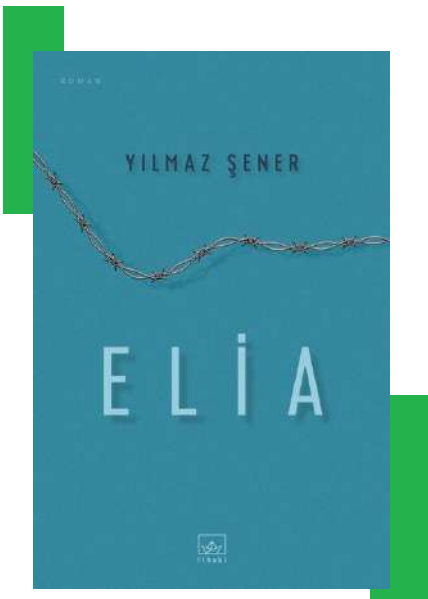
mustafa orman

Yılmaz Şener, ‘Elia’ romanında ruh arasındaki ayrışmayı, ada ve büyük şehirdeki hayatını geride bırakan bir karakter üzerinden anlatır. Metinde, sözün konuşurken ad veremediği, temsil edilmeyi bekleyen ile temsil edilmeyi eline alan bir mekanizmanın hayaletlerini adada buluşturur.

Walter Benjamin, ‘Hikaye Anlatıcısı’ kitabında, “Attığım her adım, görmeye geldiğim her şeyden daha da uzaklaştırıyordu beni” der. Yılmaz Şener, ‘Elia’ romanında Benjamin’in işaret ettiği mekan ile ruh arasındaki ayrışmayı, ada ve büyük şehirdeki hayatını geride bırakan bir karakter üzerinden anlatır. Metinde, sözün konuşurken ad veremediği, temsil edilmeyi bekleyen ile temsil edilmeyi eline alan bir mekanizmanın hayaletlerini adada buluşturur. Metnin anlatıcısı, zamansal engelleri, sınır çizgilerini, doğanın bahşettiği ne varsa, bir zamanlar adada yaşayanların belirlediği bu durumların artık hükmetmeye çalışanın gözetiminde olduğunu gösterir ileriye sardıkça. Korkuyla biçim verilen, bireysel zavallılığı birbirine bakan yüzlerde gösteren, gösterdikçe zemini belirginleşen çaresizliği, sözsüz yüzlerle açığa çıkaran bir aynaya dönüşür Elia adası; bilinç dışta donuklaşır içe doğru erimeye başlar. Muktedirin kırılmanlık duygusu Şener’in metninde görülmez; kendinden emin, tehditleri ortadan kaldırmayı öncelikli düşünce haline getirmiştir muktedir.

“Geldi”, “gelecek”, “gelmiş olan”, “çoktan gelen”, “çok önceden” ele geçiren duyguyla harekete geçen bir topluluğun felaket bekleyişine metnin anlatıcısıyla katılır. Ama anlatıcı, yaşamına dair tamamıyla geçmişe dönük bir tutumla sınırını belirler romanın başında. Şöyle ki, “Nereye gitsem terk ettiğim yeri de içimde taşıyorum” cümlesiyle kadraja dair bir zerre görülür. Zamansal kırılmalarla geçmişe yönelme olsa da, “birey” çıkmazı gibi görülse de metin işledikçe, işlev ve yöntem de açığa çıkar. Romanın karakteri Aydın, felakete dair haberi kendi yaşamıyla verir:

Elia, Yılmaz Şener, 160 syf., İthaki Yayınları, 2021.

Elia'da
metnin anlatıcısı,
zamansal
engelleri, sınır
çizgilerini, doğanın
bahsettiği ne
varsa, bir zamanlar
adada yaşayanların
belirlediği bu
durumların
artık hükmetmeye
çalışanın
gözetiminde
olduğunu gösterir
ileriye sardıkça.

“Hayatla girdiğim her ikili mücadele bir başka mücadeleyi de beraberinde getirdi. Bu doğurgan kavgada kazanan kimdi bilmiyordum ama yorulan hep bendim. Ne zaman içine güvenle yerleşebileceğim bir hayat kursam, bir süre sonra büyük olayların yarattığı yıkımın parçasına dönüşmekten kurtulamıyordum. Ya da ben büyük olayların güzergâhında kuruyordum hayatımı.”

İşlev ve yöntem kolektif bir hafızaya dönüşür; bu dönüşümle birlikte gözetleyen, göz hapsine alan, modern çağın dinamikleriyle, dijital aygıtların aracılığıyla kontrol altında tutmaya çalışan bu yarı gölge ve yarı canlı, korkuyu önce topluma enjekte eder. Yılmaz Şener, ‘Elia’da, konuşan ve susan öznenin aynı zemin üzerinde hareket edişi, suçsuzluğun suçluluk olarak sunulması, kolektif bir sessizlik ve kabulleniş de beraberinde getirir. Aynı zamanda güç imgesini, güncel politik meseleleri toplumu devinen bir hücre içinde ele alır, devleti de dikte eden, gerçekleştiren olarak görür. Ama bu gerçekleşme sürecinde toplumun iyimser bakışına da iner, devletin adaya gönderdiği iki görevlinin sorduğu sorular, halkı bir an unutulmuş adada yeni şeylerin olacağına inandırır. Fakat, iki görevlinin ada sakinleriyle yaptığı birebir görüşmelerle, iyimserlik yerini derin bir korkuya ve bekleyişe bırakır. İki görevlinin “Olası Suçlar Enstitüsü” gibi bir kurum üzerinden bilgi vermesi, her şeyi açığa çıkarır: “Olası Suçlar Enstitüsü’nün kapısında şu yazar: ‘Niyet eylemin anasıdır.’ Her şey düşüncelerde başlar ve orada biter. Eylemlerse bu düşüncelerin dışavurumudur. Unutmayın; suç, düşünülmüş olandır. Eyleme geçmiş hâli sadece sonuçtur. Olası Suçlar Enstitüsü, işte bu suçlarla mücadele etmek için kuruldu; daha düşünülmmeden suçların önüne geçmek için. Bizim için mühim olan, suçun özünü bulmaktır.”

Güç imgesini, katman katman değil, bir haberci ya da bilinenin gölgesinde verirken, iktidar ve otorite figürlerini de görürüz böylece. İktidar kaynağını kurumsallaşmış, belli biçim ve açıklamaları olan, bilgiyi toplumu dizginleyen bir unsurla kolektif hafızaya çizik atar. Bu çizikle toplumu yaşamaya mecbur bırakırken korkunun sinmişliğini de salar üzerlerine.

‘Elia’da toplum için duran ve durağan her şey, iktidar ve otorite için devam etmektedir. Devlette devamlılık esastır ilkesinin tam da merkezinde durarak alışılan, var olan, tekrarı bilinen, nereden gelebileceği zamanla anlaşılan ve kartelleşen bir çerçeveyi gözlere iliştedir. Ayrıca, güce ve otoriteye maruz kalmayan toplumun, itiraz etmeyen, kabullenişini dile getiren, klasik bir refleksini de gösterir: “İnternetin sınırlandırılması ve buna benzer birkaç ürkütücü yasa değişikliğini, devletin bekasına bağlamıştı Elialılar. İnternet mühimdi evet ama ondan da mühim olan bir şey vardı, o da devletin varlığı ve bütünlüğüydü.”

Toplumdaki suçsuzluğun, bir anda suçluluğa dönüşmesi; toplumu sindiren, alaşağı eden, içine kaçırarak bir yere götürür ‘Elia’da, itiraz etmeyen her toplumun korkunun gölgeleriyle yaşamı bir alışkanlık haline getirdiği görülür. İktidar ve otorite, kendi çıkış noktasını aktarırken toplumu aksaklıklara iter, bu aksaklıklarla beraber asıl aksaklığın bireylerden ya da toplumdan kaynaklı olmadığını, aksaklığın merkezinde otoritenin bulunduğunu yüksek sesle söyleyemeyen herkes aksaklığını kabul eder metinde. Öyle ki, romanın ana karakteri Aydın’a ve diğerlerine yöneltilen benzer suçlara karşı, toplumun silikleşmesi bunu açığa çıkarır: “Sayın Aydın Şahin, Sizinle yapılan konuşma ve genel analiz sonrası, sakinliğiniz ve sessizliğinizin bir şeyleri sakla-

Elia’da toplum için duran ve durağan her şey, iktidar ve otorite için devam etmektedir. Devlette devamlılık esastır ilkesinin tam da merkezinde durarak alışılan, var olan, tekrarı bilinen, nereden gelebileceği zamanla anlaşılan ve kartelleşen bir çerçeveyi gözlere iliştedir.

Yılmaz Şener, 'Elia'da günümüzün iktidar ve otorite aygıtlarını, toplumun fotoğrafıyla çerçeveler; bekleyiş, korku, umut, iyimserlik gibibirçok açıdan yaşama bakar. Romanın sonunadek toplumun iyimserliği ve umudu hala devam eder. Ama umut ve iyimserliği çağrıştıranşey korkunun farklı bir şekilde görünmesindenbaşka bir şey değildir.

maya yönelik bir kamufraj olduğu, bunun da düşüncelerinizin ve niyetlerinizin görülmesini engellediği; açık olmayan bu zihin yapınızın bir suça işaret ettiği ve bunun da en büyük suçlardan biri olduğu göz önüne alınarak size devletin varlığını ve bütünlüğünü yıkmaktan iki yıl ceza verildi. Cezanızı ne şekilde çekeceğiniz hakkında ayrıca bir bilgilendirme yapılacaktır. Kaçmaya teşebbüs ettiğiniz takdirde mevcut cezanız ikiye katlanacaktır.”

Yılmaz Şener, 'Elia'da günümüzün iktidar ve otorite aygıtlarını, toplumun fotoğrafıyla çerçeveler; bekleyiş, korku, umut, iyimserlik gibi birçok açıdan yaşama bakar. Romanın sonunadek toplumun iyimserliği ve umudu hala devam eder. Ama umut ve iyimserliği çağrıştıranşey korkunun farklı bir şekilde görünmesinden başka bir şey değildir.

Taşranın dinginliği, imkansız aşkın hüznü: Taşrada Bir Ay

J. L. Carr'ın 'Taşrada Bir Ay' kitabı Jaguar Kitap tarafından yayımlandı. Yaşamımızın belli bir anında denk geldiğimiz, damarlarımızın dirimle dolup nabzımızın çatlayasıya attığı anlar vardır. Sonsuza dek bizimmiş gibi görünen ama bir gün kaybettiğimiz, uzak bir geçmişi iç çekmeyle yad ederken, Carr şöyle der: "Sana düşen acının dinmesini beklemektir."

ismail akgöl

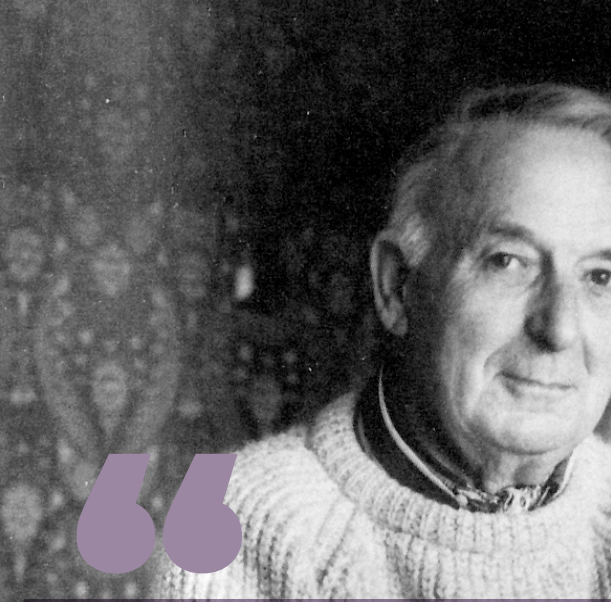
Taşrada Bir Ay', Türkçede ilk Carr romanı olmasının dışında, şimdiyekadar tasavvur edilen taşra deneyimine başkabir anlam yüklemesiyle de önemli. Karakterlerin bir sürgün yeri gibi yaşadıkları, diğer insanlarla kendileri arasında telafi edilemez farklılıkların mekânı olan belleğimizdeki o alıştığımıztaşra, Carr'da bambaşka bir anlam imkânıyla açılır önümüze.

Taşrada Bir Ay, Joseph Lloyd Carr, Çevirmen: Umay Öze, 152 syf., Jaguar Kitap, 2021.

Uzun zamandır ilgiyle takip ettiğim, farklı okuma deneyimleri sunan bir yayınevi var: Jaguar Kitap. Orada öylece durup bekleyen, haberdar olmadığımız, yanından aceleyle geçip gittiğimiz bir güzelliğe dokunmamızı sağlayan bir sanatçı gibi Jaguar. Son yayınladıkları kitap da böyle bir güzelliğe karşılık geliyor. J. L. Carr'ın imzasını taşıdığı, Umay Öze Türkçesiyle sunulan 'Taşrada Bir Ay'. 'Taşrada Bir Ay', Türkçede ilk Carr romanı olmasının dışında, şimdiye kadar tasavvur edilen taşra deneyimine başka bir anlam yüklemesiyle de önemli. Karakterlerin bir sürgün yeri gibi yaşadıkları, diğer insanlarla kendileri arasında telafi edilemez farklılıkların mekânı olan belleğimizdeki o alıştığımız taşra, Carr'da bambaşka bir anlam imkânıyla açılır önümüze. Mutlak yalnızlık, tanınmama, değerler arasındaki bağdaşmazlık, taşranın doğasından kaynaklanan zorluklar yerini sağaltıcı, müşfik, teskin edici manevi bir mekâna devreder. Yerlerinde ısrar eden şeyler, birbirinin aynısı günler öznede bir uyumsuzluk, bunalıtı yaratmaz. Kendilerini cömertçe verirler: İşte orada, burada bütün apaçıklığıyla kümelenmiş ağaçlar birkaç ay sonra sararacak, rüzgârın haşarı bir çocuk gibi üzerinde oynadığı uzun otlar, kendilerini göstermek için bilincin önünde kanayaduran, bakışı sorgulayan, kendilerini açan nesneler –bütün tuhaflığı, yalınlığı ve tözselliğiyle...

1920 yazının yağmurlu bir günü Osgodby istasyonuna iner Tom Birkin. Bu sahne o kadar sinematografiktir ki, yağmurun şıptısını, yolcuların iniltilerini, kalkan trenin homurtusunu oradaymışız gibi algılarız. Yabancı olduğumuz bir şehirde ilk günü nasıl tedirginlik ve kuruntularla geçirirsek, Birkin de bu yeni kasabada tanımadığı, eşyalarını taşımaya bile yardım etmedikleri insanların arasında öyle geçirir: "Şa-

Romanda mutlak yalnızlık, tanınmama, değerler arasındaki bağdaşmazlık, taşranın doğasından kaynaklanan zorluklar yerini sağaltıcı, müşfik, teskin edici manevi bir mekânadevrederek. Yerlerinde ısrar eden şeyler, birbirininaynısı günler öznedek bir uyumsuzluk, bunaltı yaratmaz.

yet Kuzeyliler hep böyleyseler, düşman ülkesine geldim demekti.”(s. 21) Fakat yağmurun ve çöken karanlığın da bir parça katkısının olduğu bu ilk izlenim kısa sürer. Hakkında bir şey bilmedikleri bu yabancı adam kasabalılar için ne kadar yabancıysa başlarda bizim için de o kadar yabancıdır. Hakkında, yüzündeki seğirme, sırtındaki 1917’den kalma hayli büyük paltosu dışında pek bir şey bilmeyiz. Osgodby’ya niçin geldiğini de daha önce mektuplaştıkları Piskopos Keach’la kilisede buluştuklarında öğreniriz. Birkin, 14. yüzyıla ait üzeri badanalanan duvar resmini açığa çıkartacaktır. Öyle ki, resmi açığa çıkardıkça kendi varlığı da dışa doğru genişler, açılır. Savaşın toz dumanıyla üzeri kaplanan hayatı açığa çıkar. Taşra, onun için sığınılacak, geçmişin kötü izlerinin unutulacağı bir mekândır: “Savaşın ve Vinny ile mektuplaşmalarımızın izleri silinecek, hayat bıraktığım yerden yeniden filizlenecekti.”(s. 37)

Onun hakkında daha derinlikli fikir sahibi olmamız, kendini ötekilere, özellikle Moon’a açmasıyla başlar. Moon hakkında bildiklerimiz de sınırlıdır. Kilise bahçesinde bir çukura kurduğu ten rengi çadırdaki yaşayan Moon, Bayan Hebron’un atası Piers Hebron’un 14. yüzyıldan kalma mezarını arıyordur. Yaptığı işe çok bir ciddiyet yüklediğinden orada ne yaptığına pek anlam veremeyiz aslında. Ama bu muzır tutumu ona tuhaf şekilde ısınmamıza da sebep olur. Dahası Birkin’in savaştan kalma yüzündeki seğirme gibi, onun da bacağından çıkarmadıkları şarapnel parçası vardır. Birinin teras katında, birininse hendekte yaşamasından çıkarsayabileceğimiz iki karakter arasındaki zıtlığı bu ortak travma siler, götürür. Birkin’in resmi ortaya çıkarmak için kullandığı uzun merdiven ise kendi hayatı ile ilgili anlatıyı kasaba halkının erişemeyeceği bir noktada tutar.

1920 yazının yağmurlu bir günü Osgodby istasyonuna iner Tom Birkin. Bu sahne o kadar sinematografiktir ki, yağmurun şıptısını, yolcuların iniltilerini, kalkan trenin homurtusunu oradaymışız gibi algılarız.

“Ziyaretçilerimle aramda merdiven olması hayal güçlerini zorlayacaktı ama kuşkusuz bu aşılmaz bir engel değildi.”(s. 54) Öyle de olur.

Papaz Keach ise Birkin için sözünün eri bir adam olmasının dışında pımpirikli, soğuk, cana yakın olmayan pek paspal biridir. Onu Moon da pek sevmez. Birkin, akşamüzeri taş levhaya uzanıp uyandığında onu izleyen papazın karısı Alice’i yanı başında görür ve onu Boticelli’nin İlkbahar tablosuna benzeter. Alice, oldukça güzel ve etkileyicidir. Alice ve papaz arasındaki zıtlığı hem Birkin’den hem de Moon’dan sık sık duyarız: “Fakat Keach onu kapmış! Rezalet bir şey bu. (...) Nasıl biri, gördün. Daha da beteri, nasıl konuştuğunu kendi kulaklarıyla işittin.” (s. 60) Birkin’in papaza karşı olumsuz tutumunu ortadan kaldıran, ona acıma hissi uyandıran şey, ikisinin de yaşadığı kasvetli, soğuk, sonsuz, suskun oda ve koridorlardan oluşan evlerinde, ürkmüş birer varlıklarmış gibi köşeye sıkışmışlıklarına tanık olmasıyla ilişkilidir. Sanırım papaza karşı bu tutumunun değişimi Alice’e karşı yapacağı son hamleyi de belirler.

Birkin, resmi açığa çıkarırken o muhteşem mavi ve kırmızılarının etrafa yaydığı büyüden çok etkilenir ama resim yapılırken bu olaya tanık olmamanın üzüntüsünü de yaşar. “İşte o anda cız edecek birkaçımızın yüreği; bileceğiz ki kıymetli bir an yaşanıyor ve biz orada değiliz.” (s. 147) Her rengin, her figürün ayrıntısı açığa çıktığında ressamın imgesi de Birkin’in zihninde tamamlanır. Yaz da bitmiştir. Nasıl ki ressam resmini bitirdikten sonra yaşamı bu kasabadan uzağa düşerse, Birkin’in yaşamı da öyle uzağa düşer. O uzun yaz, altın başaklar, gece esen serin rüzgâr, kiliseyi dolduran seslerin yabansılığı ve Alice... Geçip gitmiştir. Orada kalsa da mutlu olmayacağıının bilincindedir Birkin: “Orada kalsaydım,

“

Orada kalsaydım, bir
ömür mutlu
olabilir miydim?
Sanmıyorum,hayır.
İnsanlar göçer,
yaşlanır, ölür ve
her köşebaşında
bir başka güzellikle
karşılaşmaya duyulan
o aydınlık inanç
söner, tükenir. Ya
şimdiya hiçbir zaman;
mutluluğu ancak
havada uçuşurken
yakalayabiliriz,
yakalayacaksak.”

bir ömür mutlu olabilir miydim? Sanmıyorum,
hayır. İnsanlar göçer, yaşlanır, ölür ve her köşe
başında bir başka güzellikle karşılaşmaya du-
yulan o aydınlık inanç söner, tükenir. Ya şimdi
ya hiçbir zaman; mutluluğu ancak havada uçu-
şurken yakalayabiliriz, yakalayacaksak.”(s. 118)
Böyle düşünür.

Yaşamımızın belli bir anında denk geldiğimiz,
damarlarımızın dirimle dolup nabzımızın çatla-
yasıya attığı anlar vardır, yaşama duyduğumuz
inancın ışığında serpilip büyüyen, türümüzün
kaderine bağlı bir şeyin belirlediği elimizden
uçup gitmeye meyyal anlar. Sonsuza dek bizim-
miş gibi görünen ama bir gün kaybettiğimiz,
uzak bir geçmişi iç çekmeyle yad ederken, Carr
şöyle der: “Sana düşen acının dinmesini bekle-
mektir.” Artık hiçbir haber alamadığı Ovgadby,
Alice’in yüzü, o güzel yaz, hafızasında bir epizot
olarak kalacaktır. Nasıl bırakmışsa öyle.

Ünal Akkemik: Doğa, bir yatırım aracı haline döndü

Ünal Akkemik'in 'Türkiye'nin Bütün Ağaçları ve Çalıları' adlı kitabı İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayımlandı. Akkemik, "İklim değişikliği, artık bir üst aşamaya geçmeye başlamış ve iklim krizine dönmüştür. Son yaşanan İzmir yağışları buna en çarpıcı örneklerden biridir" dedi.

soner sert

Türkiye'nin Bütün Ağaçları ve Çalıları' isimli bir kitap hazırlayan, farklı branşlardan yazarları bir araya getiren Ünal Akkemik ile bir araya geldik ve iklim krizini konuştuk.

Türkiye'nin
Bütün
Ağaçları ve Çalıları
Editör Prof. Dr. Ünal Akkemik

TEMA

TÜRKİYE
ŞİRKİ
KÜLTÜR YAYINLARI

Türkiye'nin Bütün Ağaçları ve Çalıları, Kolektif, 1368 syf., İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.

İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü'nden 1991 yılında mezun olduktan sonra 1992 yılında aynı bölümün Orman Botaniği Anabilim dalında araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlayan Ünal Akkemik, 1997 yılında yardımcı doçent, 2003 yılında doçent ve 2009 yılında da profesör olur. Çalıştığı birimde ağaç ve çalılarının tanınması, otsu bitkilerin tanınması, odun anatomisi, ağaçların yaş halkaları ve fosil ağaçların tespiti ve tanımları ile arkeolojik ve güncel odunların tanımı konularında bilimsel faaliyetlerini sürdüren Akkemik, bu süreçte 100'den fazla uluslararası makale ve 10'dan fazla da bilimsel kitap yayınlar.

Son olarak 'Türkiye'nin Bütün Ağaçları ve Çalıları' isimli bir kitap hazırlayan, farklı branşlardan yazarları bir araya getiren Akkemik ile bir araya geldik ve ismiyle müsemma bu kitabı, kentsel meselesini ve iklim krizini konuştuk.

Kitap ismiyle müsemma bir çalışma. Yoğun ve kapsamlı bir kitap. Evvela şuradan başlayalım: Fikir nasıl ortaya çıktı? Çalışmaya başlarken bir tedirginliğiniz oldu mu nasıl yaparım diye?

Aslında 2007'lerde bu konuda kapsamlı bir kitap yazma düşüncesi ortaya çıktı. Rahmetli Prof. Dr. Hayrettin Kayacık, Prof. Dr. Faik Yaltırık ve Prof. Dr. Asuman Efe tarafından yazılmış ders kitapları vardı; ancak daha kapsamlı ve ulusal düzeyde, sadece öğrencilere değil de toplumun ilgi duyan her kesimine hitap edecek bir kitap yazma düşüncesi vardı. Bu süreçte Orman Genel Müdürlüğü'nden de bir talep gelince çalışmalara başladık ve iki yılın sonunda, 2014 yılında iki cilt halinde bir kitap hazırladık. Ben yine hem editördüm hem de yazarlardan biri olarak görev yaptım. O kitap, kurum içerisinde kaldı, sadece 750 adet basıldı ve pek duyulmadı.

Bitki çeşitlenmesinin yaklaşık 600'ü ağaç veçalı formundadır, kalanları da otsu ya da bazılarının tabanı odunsu, üst tarafı otsudur. Sadece ülkemize özgü olan bitkilerin sayısı da 3 bin500 civarındadır. Bunlara endemik bitki diyoruz.

Sonrasında gelişen bilgiler, bilimsel ilerlemeler, sistematikteki değişimlerin hepsini ve güncel gelişmeleri içeren, yine konusunda uzman bilim insanlarıyla yeni bir kitap yazma düşüncesi 2018'de tekrar gündeme geldi ve çalışmalara başladım. Yeni tüm güncellemeler ve yeni bir ekiple (birçok bilim insanı diğer kitapta da vardı) yazmaya başladık. Sonrasında TEMA Vakfı Genel Müdürü Deniz Ataç'la görüşmemizden sonra süreç hızlandı ve İş Kültür-TEMA ortaklığında bu eser ortaya çıktı.

Aslında tedirginlik yaşamadım ama süreçte çok zorlandığım anlar oldu. 20 farklı yazar, farklı üniversitelerden ve farklı bölümlerden olunca tüm yazılanları tek bir anlatım biçimine dönüştürmek çok zorlamıştı beni.

Farklı disiplinlerden gelen pek çok akademisyen bölüm yazarı olarak eser üretmiş. İsimleri belirlerken önceliğiniz neydi? Alanla ilgili çalışma yapan hocalarla iletişim nasıl kuruldu?

İsimler farklı uzmanlık alanlarından ve bölgelerden. Öncelikle kendilerine çok teşekkür ediyorum. Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu'dan birikimleri çok yüksek olan Mehmet Fırat, tuzcul bitkiler konusunda uzman Ahmet Emre Yaprak ve İsa Başköse, Ege Akdeniz Bölgesi bitkileri konusunda tecrübeli olan Tolga Ok, egzotik bitkiler konusunda en başarılı bilim insanlarından Hatice Yılmaz, Doğu Karadeniz Bölgesi bitkileri konusundaki en iyi uzmanlardan Özgür Eminağaoğlu ve Hayal Akyıldırım Beğen, Batı Karadeniz Bölgesinden Necmi Aksoy ve Neval Güneş Özkan, Türkiye bitki coğrafyası konusunda uzman Meral Avcı, Ankara'dan Mehtap Öztekin, Karabük'ten Ali Kavgacı, Bartın'dan Bilge Tunçkol, Isparta'dan bölgenin bitkileri konusunda uzman Hüseyin

Fakir, Çankırı'dan Gamze Tuttu, İstanbul'dan Nesibe Köse, Dilek Demir Oral, Nurgül Karlıoğlu Kılıç ve H. Tuncay Güner'den oluşan büyük bir ekiple çalıştık. Hem konu çeşitliliği hem de ülkemiz genelini kapsamasına özen göstermiştim.

Birlikte çalıştığım bilim insanlarının çoğunu zaten tanıyordum. Bazılarına da bilimsel uzmanlık alanlarına ve çalışmalarına bakarak teklif götürdüm ve böylece bir ekip olarak çalışmalarımızı başarıyla tamamladık.

Kitapta Türkiye'de, dünyanın diğer alanlarına nazaran bitki çeşitliliğinin daha zengin olduğunu söylüyorsunuz. Bunun sebebi nedir?

Türkiye; nemli ve serin Karadeniz iklimi, kışları ılıman, yazları sıcak ve kurak Akdeniz iklimi ile kışın sert ve soğuk yazların sıcak ve az yağışlı olduğu kurak karasal iklimin kesiştiği bir alan üzerinde bulunmaktadır. Bu iklim etkisiyle de üç büyük flora bölgesi meydana gelmekte ve bunların hem etkisi hem de geçiş noktalarını oluşturmaktadır. Örneğin Öksin-Kolsik Karadeniz Bölgesi'ni, İran-Turan flora bölgesi Doğu/Güney ve İç Anadolu Bölgesi'ni, Mediteran ise Ege-Akdeniz Bölgesi'ni içine alan flora bölgeleridir. Diğer yandan bozkır dediğimiz açıklık, taşlık ve kayalık alanlar ile sulak alanlar, kıyı kumulları, yüksek dağlık zirveler, tuzlu koşullar, jipsli topraklar, buralara özgü bitkilerin uyum sağlamasına yol açtığından ekosistem açısından da büyük bir çeşitlilik vardır.

Özellikle arıların ve böceklerin de çiçeklerle birlikte evrimleşmesi, bir yandan arı ve böcek çeşitliliğini artırırken diğer yandan da bitkilerin çeşitlenmesine katkı sağlamıştır. Türkiye,

Türkiye, konumu gereği buzul ve buzul arası dönemlerde göç yolu üzerinde yer almıştır. Bu durum dabitkilerin çeşitlenmesine katkı sağlamıştır.

Özellikle 6831 sayılı Orman Kanununun ek16.Maddesi'nde ve çeşitli maden yasalarındaverilen orman izinleri, ormanların parçalanması, su kaynaklarının ve sulak alanlarının zarar görmesi, kıyı kumullarının tahrip olması,biyolojik çeşitliliğin zirve yaptığı taşlık kayalıkve seyrek ormanlık alanların orman dışına çıkarılarak imara konu edilmesi doğal floranınve faunanın da büyük bir sıkıntıya düşeceğinin göstergesidir.

konumu gereği buzul ve buzul arası dönemlerde göç yolu üzerinde yer almıştır. Bu durum da bitkilerin çeşitlenmesine katkı sağlamıştır.

Bütün bunların sonunda büyük bir çeşitlilik oluşmuştur. Yaklaşık 12 bin civarında bitki çeşidine sahibiz. Bunların yaklaşık 600'ü ağaç ve çalı formundadır, kalanları da otsu ya da bazıların tabanı odunsu ,üst tarafı otsudur. Sadece ülkemize özgü olan bitkilerin sayısı da 3 bin 500 civarındadır. Bunlara endemik bitki diyoruz.

Uzun bir süredir bir iklim krizinin yaşandığı ortada. Küresel felaket senaryoları hazırlanıyor. Bu durum insanlığı etkilediği gibi, bitki türlerini de etkiliyor. Siz nasıl yorumluyorsunuz bu durumu? Bu durumun evrene zararı nasıl olacak?

İklim değişikliği, artık bir üst aşamaya geçmeye başlamış ve iklim krizine dönmüştür. Son yaşanan İzmir yağışları buna en çarpıcı örneklerden biridir. Toprağa inen yağış miktarında fazla bir değişiklik yoktur ancak biçimi ve şiddeti ile süresi değişmektedir. Bunun sonucunda da kuraklık tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Bu durum;

- Ormanların yer değiştirmesine
- Türlerin yer değiştirmesine ve adaptasyon sağlayamayanların ölmesine
- Değişen floraya bağlı olarak faunanın da değişmesine
- Bazı bölgelerde ormanların daha da seyrekleşmesine
- Meyve veriminde azalmaya
- Çam grubu ağaçlarda tohum azalmasına
- Böcek ve mantar zararlarının artmasına

Kadıköy çiğdemi,
artık Kadıköy'deyok.
Ümraniye çiğdemi,
Ümraniye'de
yok. Bunlar
sadece ormanlık
alanlara sıkıştılar.
Başakşehir'deki
sultan pelemiri
(dünyada sadece
burada var) büyük
oranda yaşam
alanını kaybetti.

- Orman yangınlarının çoğalmasına yol açacaktır. Hatta bunların çoğundaki artış bilimsel çalışmalarla ortaya çıkmaya başlamıştır. Örneğin kozalak ve meyve oluşumunda azalmalara ilişkin bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Ağaçlarda büyümenin iklime daha bağımlı hale gelmeye başlaması da tespitemiz arasındadır.

Özellikle 6831 sayılı Orman Kanununun ek 16.Maddesi'nde ve çeşitli maden yasalarında verilen orman izinleri, ormanların parçalanması, su kaynaklarının ve sulak alanlarının zarar görmesi, kıyı kumullarının tahrip olması, biyolojik çeşitliliğin zirve yaptığı taşlık kayalık ve seyrek ormanlık alanların orman dışına çıkarılarak imara konu edilmesi doğal floranın ve faunanın da büyük bir sıkıntıya düşeceğinin göstergesidir.

Özellikle son elli yılda insanlık, doğayla olan ilişkisinde yıpratıcı hamlelerde bulundu. Bitkiler, hayvanlar zarar gördü. Bu süreç içinde kaybolan bitki türleri oldu mu? Çevre, insanın müdahalesinden nasıl etkilendi?

Bildiğim kaybolan bitki türü yok ancak mevcut bitkilerin yaşam alanları çok daralmaya başladı. Örneğin Kadıköy çiğdemi, artık Kadıköy'de yok. Ümraniye çiğdemi, Ümraniye'de yok. Bunlar sadece ormanlık alanlara sıkıştılar. Başakşehir'deki sultan pelemiri (dünyada sadece burada var) büyük oranda yaşam alanını kaybetti.

Özellikle İstanbul başta olmak üzere büyük kentlerde doğa çok tahrip gördü. Anadolu'da ormanlarda çok ciddi boyutlarda parçalanma var. Orman Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre 2008 yılından 2020 yılına kadar olan par-

Özellikle İstanbul başta olmak üzere büyük kentlerde doğa çok tahrip gördü. Anadolu'da ormanlarda çok ciddi boyutlarda parçalanma var. Orman Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre 2008 yılından 2020 yılına kadar olan parçalanma yüzde 56 oranında arttı.

çalanma yüzde 56 oranında arttı. 1 hektarın altındaki büyüklüklerde olan parçalanma ise yaklaşık yüzde 120 oranında arttı. Bu durum elbette türlerin de yaşam alanlarının zarar görmesine neden oldu.

Şunu merak ediyoruz: Şehirleşmeyle birlikte en büyük zararı doğa gördü. Bugün, yeni evler, yeni iş sahaları kurulurken yeşil alanlar gittikçe azalıyor. İstanbul'un kuzeyinde yer alan ormanlar günden güne eriyor. Kapitalizm ve doğa ilişkisini nasıl yorumluyorsunuz?

Günümüzde, ne yazık ki mekanik dünya görüşü hâkim durumda olup doğa, bir yatırım aracı haline döndü. Bazı söylemlerle bu olağan hale getirildi. Örneğin "bir ormandan bin ağaç keseriz 1 milyon ağaç dikeriz" şeklindeki açıklamalar toplumda da karşılık buldu ve sanki böylece her yerde milyonlarca fidan dikerek orman oluşturuluyormuş gibi bir hava yaratıldı. Dikilenler fidan ve büyük olasılıkla onların çoğu yaşayamayacak, yaşasa bile orman oluşturması en az 40-50 yıl sürecek. Mevcudu korumak varken neden bu kadar büyük bir masraf yapılıyor ve doğal yapı bozuluyor? Bunu anlamak bilimsel bir bakış açısıyla pek mümkün değil.

Kapitalizm, maksimum fayda esasını gözettiği için doğanın verebildiğinin üzerine çıkılıyor ve doğa her geçen gün maalesef daha fazla tükeniyor. Örneğin, geçen yıla kadar ormanlarımızdan 20 milyon metreküpe kadar orman ürünü elde edilirken bu yıl 35 milyon metreküp elde edildi. Gelecek yıllarda da 40 milyon metreküpün üzerinde olması bekleniyor. İşte bu tahribat demektir. Kapitalizmin maksimum faydalanma yaklaşımı demektir.

Ağaçların Dilinden adlı ÇEKÜL tarafından yayınlanan kitabın ikinci baskısı için çalışmalara başladım. Araştırma olarakda, Türkiye'nin 160 milyon – 5 milyon yıl aralığındaki fosil ormanlarını oluşturan ağaçların tespiti konularında çalışmalarımı yürütmekteyim. Diğer yandan da günümüzdeki iklim değişikliğinin ağaçların gelişimi üzerine etkileri konusunda çalışmaları sürdürmekteyim.

Hazırladığınız yeni bir çalışma var mı? Günleriniz nasıl geçiyor?

Elbette. Yeni bazı kitap çalışmalarım var. Yine bazı arkadaşlarla birlikte yaprak döken bazı ağaçları ve çalıları kışın nasıl tanırız konusunda çalışma yapıyorum. Ağaçların Dilinden adlı ÇEKÜL tarafından yayınlanan kitabın ikinci baskısı için çalışmalara başladım. Araştırma olarak da, Türkiye'nin 160 milyon – 5 milyon yıl aralığındaki fosil ormanlarını oluşturan ağaçların tespiti konularında çalışmalarımı yürütmekteyim. Diğer yandan da günümüzdeki iklim değişikliğinin ağaçların gelişimi üzerine etkileri konusunda çalışmaları sürdürmekteyim.

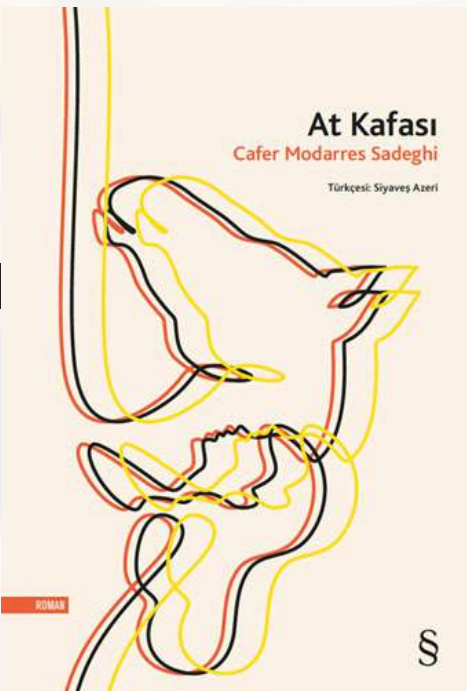
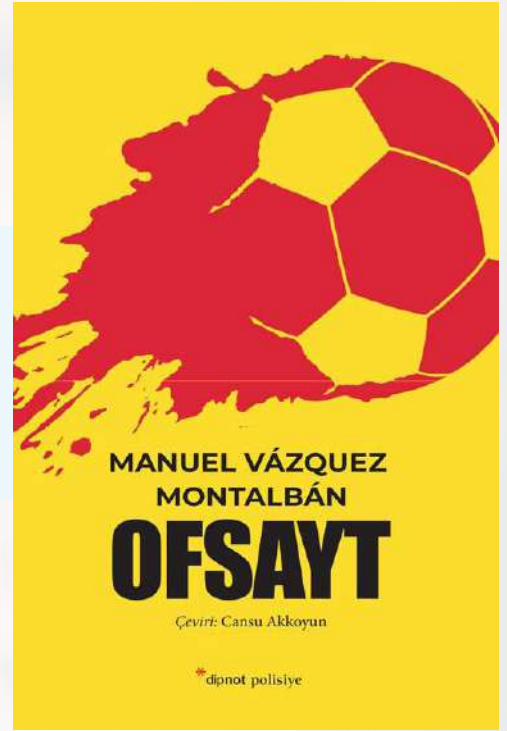

Fransız Devrimi'nde Siyasal Düşünceler ve Mücadeleler 1789-1794 (Cilt 3)

Yazar: Mehmet Ali Ağaoğulları
Yayınevi: Dipnot Yayıncılık
Sayfa Sayısı: 416

Ofsayt

Yazar: Manuel Vázquez Montalbán
Çevirmen: Cansu Akkoyun
Yayınevi: Dipnot Yayıncılık
Sayfa Sayısı: 272

At Kafası

Yazar: Cafer Modarres Sadeghi
Çevirmen: Siyaveş Azeri
Yayınevi: Everst Yayınları
Sayfa Sayısı: 216

Fil Kazası

Yazar: Şiir Erkök Yılmaz
Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları
Sayfa Sayısı: 104

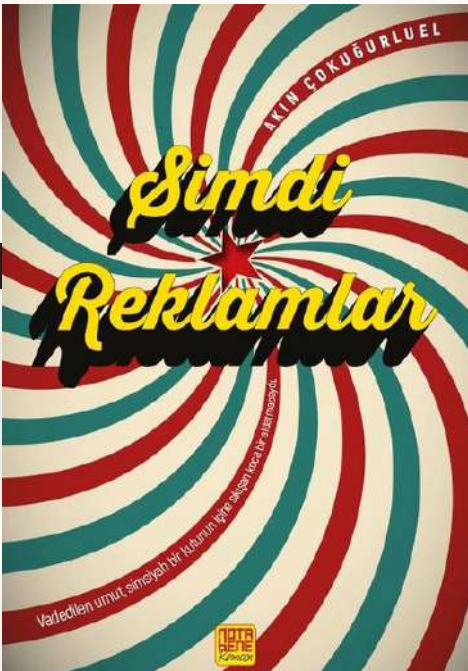
Bir Okurun Notları

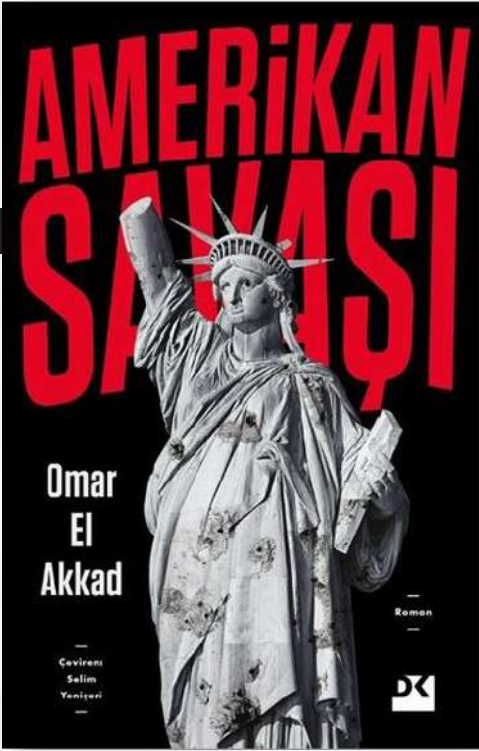
Yazar: Turan Karataş
Yayınevi: Muhit Kitap
Sayfa Sayısı: 192

Şimdi Reklamlar

Yazar: Akin Çokuğurluel
Yayınevi: Nota Bene Yayınları
Sayfa Sayısı: 216

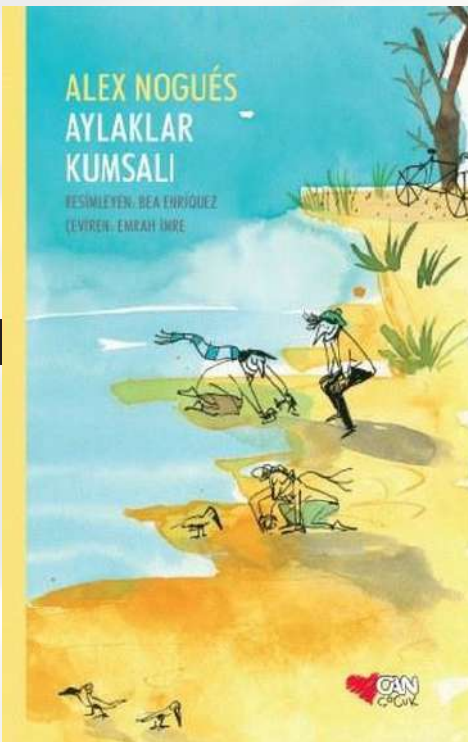
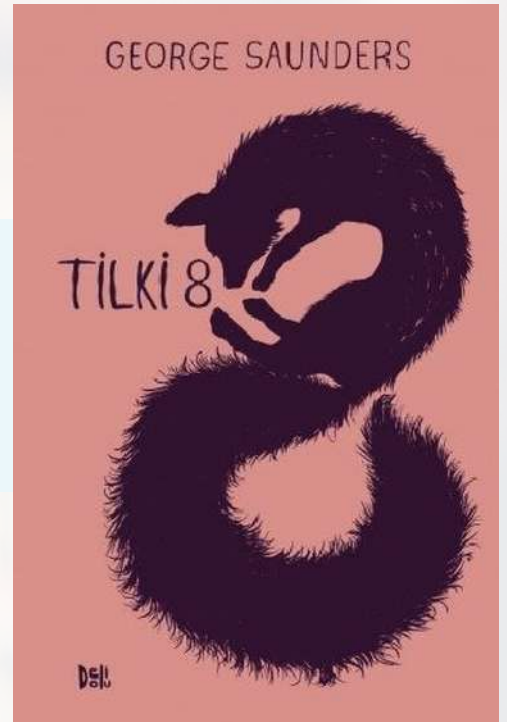

Amerikan Savaşı

Yazar: **Omar El Akkad**
Çevirmen: **Selim Yeniçeri**
Yayınevi: **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı: **424**

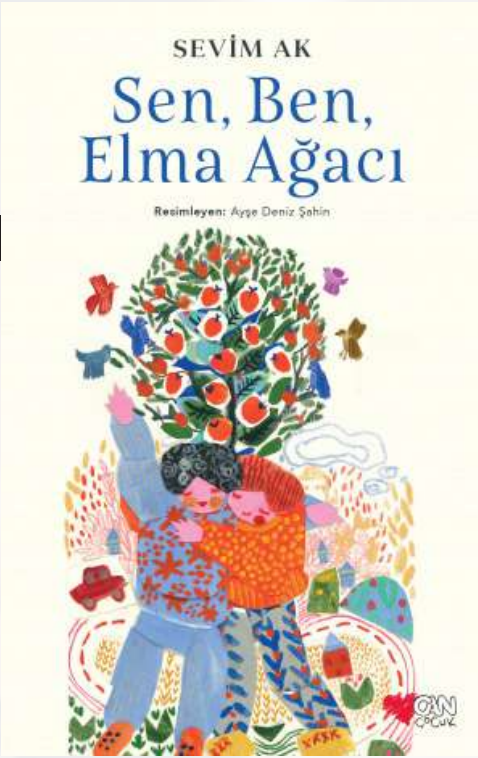
Tilki 8

Yazar: **George Saunders**
Çevirmen: **Niran Elçi**
Yayınevi: **DeliDolu Yayınları**
Sayfa Sayısı: **64**

Aylaklar Kumsalı

Yazar: **Alex Nogués**
Çevirmen: **Emrah İmre**
Yayınevi: **Can Çocuk Yayınları**
Sayfa Sayısı: **88**

Sen, Ben, Elma Ağacı

Yazar: **Sevim Ak**

Yayınevi: **Can Çocuk Yayınları**

Sayfa Sayısı: **224**

Geçmiş Zaman Kedileri - Türk Edebiyatından Kedi Metinleri

Yazar: **Fatih Altuğ**

Yayınevi: **Turkuvaz Kitap**

Sayfa Sayısı: **264**

Neoliberalizmin Harabelerinde

Yazar: **Wendy Brown**

Çevirmen: **Bülent Doğan**

Yayınevi: **Metis Yayıncılık**

Sayfa Sayısı: **216**

David Harvey
**Marx'ın Kapital'i
İçin Kılavuz**

İKİNCİ CİLT

metis

Marx'ın Kapital'i İçin Kılavuz

Yazar: David Harvey
Çevirmen: Sungur Savran
Yayınevi: Metis Yayıncılık
Sayfa Sayısı: 440

Sakin Göz Kırpma

Yazar: Nicholas Solis
Çevirmen: Çağla Vera Kılıçarslan
Yayınevi: Domingo Yayınları
Sayfa Sayısı: 52

NICHOLAS SOLIS

domingo

MAGGIE O'FARRELL

"Nefes kesecek kadar iyi." Guardian

ÖLÜMLE ON YEDİ KARŞILAŞMA

Çeviri: Kıvanç Güney

domingo

**Ben Ben - Ölümle On Yedi
Karşılaşma**

Yazar: Maggie O'Farrell
Çevirmen: Kıvanç Güney
Yayınevi: Domingo Yayınları
Sayfa Sayısı: 280